

Төрөөн чурттуң күчүлүг, бүзүрелдиг камгалакчызы

БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, МАТТЫЖЫҢАР!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунун болгаш Кызыл хооркомунун,
Тыва АССР-нин Дээди Сөвөдийн органы

Совет Чепсектиг Күштеринин Дайынчыларына

Бүгү улустун байырларына—Совет Армиянын болгаш Шериг-Далай Флотунун 45 чыл болган ою-биле холбаштыг Совет Чепсектиг Күштеринин солдаттарына болгаш матростарына, сержанттарына болгаш старшиналарына, офицерлеринге, генералдарына болгаш адмиралдарына, амгы үеде курлавырда болгаш халаашкында туруп турар—мурнунда дайынчылар турганнарга Совет Эвилелинин Коммунисттик партиясынын Төп Комитеди, ССРЭ-нин Дээди Сөвөдийн Президиуму, ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлели чүректин ханызындан байрыни чедейр тур.

Октябрнын чаалап алышкынын камгалаары-биле Коммунисттик партияны, улуг Ленинни тургусканы ССРЭ-нин Чепсектиг Күштери Төрөөн чурттуң мурнунга бодунун күлээлгени алдарлыгы-биле күсөткен, өзүлү маадырлыг орукту эртек, боттарынын дайынчы туктарын шпес алдар-биле бүргөн болгаш тайыннын база төрөөн Ала-чуртуун айыл чок чорунун камгалаалында чайгылыш чок туруп турар.

Совет эрге-чагырганың баштайгы чылдарында Армия болгаш Флот даштыкы интервенциянын болгаш иштики контрреволюциянын каттышкан күштерин чычча шапкап, Советтериниң анык республиказынын хосталгазын болгаш хамаарышпас чорун камгалап алган. Ала-чуртуң Улуг дайынында Совет Чепсектиг Күштериниң күчүлүг согушкунары-биле немец-фашисттик элекчиликтерин аг-шерип бодунун өлүмүн тыпкан. Бодунун Төрөөн чуртун камгалап алган, фашисттик кулдангыдан хосталдыр талазы-биле Европанын болгаш Азиянын улустарына акы-дуума дузаламычы көргүскен совет улустун болгаш оон дайынчыларынын маадырлыг чорун кижилериниң чүректинге кезээ-мөңгөде чурттап чорур.

Социалисттик Төрөөн чуртунга амы-тышын берип бараан болуру-биле, интернационалдыг күлээлгени эрес-маадырлыг күсөдери-биле Совет Чепсектиг Күштер бистин улустун болгаш депшилгелиг бүгү кижилер төрөлгенин бүгү-күни аныкшылын болгаш хүлээп көрүшкүнүн бодунда сиңиртирген.

ССРЭ-нин Чепсектиг Күштеринин күчүзү болза социалисттик тургузунуң артык күш-түүнө, Коммунисттик партиянын мерген угаанын удуртулганын, амгы үеңи күчүлүг чепсөөнө, дайынчыларынын бедик дайынчы мергенликке болгаш политикаг медерелинге, оларны чонуну кызыгар чокка ынакшып, деткин турарына быжыра-биле үндөйлөткөнүп турар. Совет кижилер бодунун шеринге изин-биле ынак, оң алдарлыг дайынчы маадырлыг чоруктарына чоргаарланып, Төрөөн чурттуң хосталгазы болгаш хамаарышпас чорун дээш амы-тышын берген оон маадырлыг дайынчыларынын тураскаалын ыдыктыгы-биле хүндүлөп турар. Амгы үеде Чепсектиг Күштер эң-не болбаазырангай чепсек-биле болгаш дайынчы техника-биле чепселеттинген, ол чепсек болгаш техника болза Төрөөн чуртунга, Коммунисттик партияга болгаш бодунун чоңуна кызыгар чокка бердинген дайынчыларынын бедиклиг холунда туруп турар.

Армиянын болгаш Флотунун 45 чыл оон совет улус болгаш оон дайынчылары коммунизми тургузарынын программасын—СЭКП-нин XXII съездининиң шийтирлерин амы-далга боттандырып дээш бүгү улустун демиселинин үезинде демдегелен турар-дыр. Бистин чуртун экономиказы, эртем, техниказы болгаш культуразы улуг көдүрүшкүдө туруп турар. Улус ажил-агынын хөгжүдериин чеди

**СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ
КОММУНИСТИК ПАРТИЯСЫНЫҢ
ТӨП КОМИТЕДИ**

чыл планы чедишкенин күсөттинип турар. Совет Эвилели-биле кады социалисттик чурттуң дем-каттыштырылганын ажилчы чоннары социализми болгаш коммунизми тургузарынын оруу-биле быжыг чыскаалыккан ба-зыр олар.

Коммунисттик партия болгаш Совет казак тайынга ынакшылдыг ленинчи даштыкы политиканы быжыра-биле болгаш чайгылыш чогу-биле чорудуп, делегей дайынны болдурбас дээш, агрессин дайындан кижилер төрөлгенин чайладыр дээш могаг-шылаг чокка демисе-жип турар. Ыччалза-даа империализм бүгү кижилер төрөлгөнгө улуг айылды таварыштырар, империализм бар турда агрессин дайын-нары империализминин өскүдериин кыжанын хөвээр артып каар дээр дугайында улуг Ленинни айтышкынын бис кажан-даа улус ужурулг бис. Империализмин күштери болза, боттарынын төөгү талазы-биле бууруп дуу-рээнин болгаш социализм чурттарынын улум өзүп турар күчүзүн бодап келгеш, делегейин байдалын чидилгендерин орадажып, боттарынын разведкаларынын чимченнишкенин идепкейжидип, угазыл чок өңүк-чөг-гөзлери кылды, делегейин термоаролуг дайыннын өөскүй бээриниң кыжанын тургу-зуп туралар.

Мындыг байдал турда совет кижилер, Чепсектиг Күштериниң дайынчылары серемчле-лин могаг чокка бедир болгаш Совет күрү-нениң камгалап күчүзү кандыг-даа агрессор-нун шийтирли-биле болгаш долузу-биле чы-ча шаварын хандыр деннеге кезээде тургу-зуп дээш бүгү чүдүдери кылдыр ужурулг.

Марксизм-ленинизмдин өндүр улуг идея-ларына кижизиттинген, Коммунисттик партия-ны долдандыр сыйып каттышкан бистин Чепсектиг Күштериниң эрес-маадырлыг дайын-чылары коммунизми тургузуп турар совет улустун тайын күш-ажылын моон сонгаар-даа серемчиледиг болгаш идегелиг камга-лаар дээринге быжыг бүзүрелин СЭКП ТК, ССРЭ-нин Дээди Сөвөдийн Президиуму, ССР Эвилелинин Министрлер Чөвүлели илер-гелеп турлар.

Эргим штер, Совет Армиянын болгаш Шериг-Далай Флотунун алдарлыг дайынчылары! Күштериниң болгаш чүткүлдериниң харамнамай, боттарынын шериг болгаш политикаг билинерин улум сайзырангайжыды-нар, силерге бүзүрүн дайынчы техниканы кы-зымаа-биле шингээдип алынар, шериг хөре-зин мастерлериниң хүрээленин көвүдөдир, сагыла-чуруму, организастыг болур чорукту болгаш дайынчы корум-чуруму могаг чокка быжыглар!

Серемчиледи болгаш доктаамал дайынчы белен болурун бүгү хөмчөглер-биле бедидир, партиянын болгаш чонуну кыйгыры-биле, Совет казактыг дужалазы-биле Төрөөн чурт-туң мурнунга боттарынын ыдыктыг хүлээл-генин алдарлыг, төлөптиг күсөдериңге кез-ээде белен болунар!

Социализм чурттарынын армияларынын дайынчылары-биле бузулбас акы-думалыкчы өзүну болгаш дайынчы найырлды доктаамал быжыглар!

Тилелгелерин алдары-биле бүргеттинген эрес-маадырлыг Совет Чепсектиг Күштер дел-герези!

Коммунизминин тургузукчузу—улуг совет улус делгерези!

Бистин бүгү тилелгелериниң сорук кий-риктиң болгаш организакчызы—Совет Эвилелинин Коммунисттик партиязына алдар!

Вединиң партия болгаш хөй-някты организациаларынын Армиянын база Флотунун төлөлекчиликке-биле каттышкан байырдыг хуралы болур.

Февраль 22. Кремльдин съездилер Ордуз. Сенада Коммунисттик партиянын болгаш Совет күрүвениң үндөйлөгү, бистин Чепсектиг Күштериниң организакчызы — Владимир Ильич Ленинниң портрети. Омас дайынчы алдарын тур-тарынын чанында шеригин амы-далга кезелтериниң төлөлекчилери хүндүлөп танымында чыскаалык-кан турган. «1918 база 1963» деп саннар чырыктыкандыр хөрдөлгөн турган.

17 шах, Президиумга штер Л. И. Брежнев, А. И. Кирилленко, А. Н. Косыгин, А. И. Микоян, М. А. Сулейманов, И. С. Хрушев, В. В. Гришин, Л. Н. Ефремов, Ю. В. Андропов, В. И. Поляков, Б. Н. Пономарев, А. П. Рудakov, В. И. Титов, А. И. Шеленин олар кестүп кээрге дин-миттиг адыш чыскаалыкчылары-биле учурашканыр. ССРЭ-нин Камгалап министрин, Совет Эвилелин Маршалы Р. Я. Малиновский, Совет Эвилелинниң маршалдары А. А. Гречко, М. В. Захаров, Совет Армиянын болгаш Шериг-Далай Фло-

тунун Кол политиктиг эргелелин назалыгы армия генералы А. А. Епишев, Совет Эвилелинниң маршалдары С. С. Барызов, В. И. Чуйков, ухар чүдүдүн кол маршалы К. А. Вершинин, флотун адмиралы С. Г. Горшков, ухар чүдүдүн маршалы В. А. Суден, Совет Эвилелинниң маршалдары И. Х. Баграмян, С. М. Бурденный, К. Е. Ворошилов, А. И. Еременко, И. И. Крылов, И. С. Ковен, К. С. Москаленко, К. А. Мерцлов, В. Д. Соколовский, СЭКП ТК-ның калдис эргелекчилери Н. Р. Миронов, И. Д. Сербин, СЭКП-нин МХБ-нин бирги секретары Н. Г. Егорычев, министрлер, генералдар болгаш адмиралдар, шериг техниканын чоннары гадимчи-тургузукчулары сурагын конструкторлар база кестүп келген. Оураганынын араалыда космонавтар Ю. Гагарин, Г. Титов, А. Николаев, П. Попович олар база бар.

Байыраг хуралды Моссоветтин харгазынын бирги ораакчызы А. И. Калашников ажыткан.

Хуралдын киржикчилери хүндүлөп президиумга эң Н. С. Хрущеву баштадыр СЭКП ТК-нын Президиумунун составын улуг кәдүрүшкүн-биле соңгаан.

«45 чылдарын дургузунда социализм Төрөөн чурттуң камгала-

45 чылдарнын дургузунда социалисттик Төрөөн чурттуң камгалаалына

Эш Р. Я. Малиновскийнин илеткелинден

— Чүс-чүс чылдар эрте бээр, кижилер хөй-хөй чүдүдери үтүштүр болгай—деп маршал Р. Я. Малиновский чугаалаан. Иңдыг болза-даа бистин улустун болгаш оон Чепсектиг Күштериниң бүгү кижилер төрөлгенин келер чырыктыг үези дээш демиселге боттандырган эрес-маадырлыг чоруктары үтүштүрбас болгаш кижилерин сагыш-сеткилинге мөңгөп-биле артып, чурт-таар апар.

Октябрнын социалисттик Улуг революцияны эрги делегейин үндө-лөгө чедир силгез болгаш кижилер төрөлгөнгө төвөгүдө чычча үе-ге коммунизми, социализмин үезинге аргын алган. Россиянын амы-далга амын алыш тарачылар-биле кады, ленинчи партияның удур-тулгалы-биле чораш, төвөгүдө баш-каар дугуң боттарынын холуна шийтирлиг алган.

Оң-биле кады бистин революция-нын тилелгени оң хөй санын дайынчыларынын назалыгы шугулаш-канын боттандырган. АКШ-тың, Англиянын, Франциянын болгаш Аме-рикада чурттары империалисти бол-за чөп бөмбүрөгүн алдынын бир кезеге хосталганын хазының үнүп келгенине итериниң күе-өөнөр. Олар Октябрнын чаалап алышкынын зууктап база тө-гүлүг болушкунарын чорудуу-шын дедир тырыш шылар күштү даша-биле калчаалыг күчүлөп өт-көдөр. Америка, Англия, Франсуа болгаш өске-даа империалисттер дөрбөйлер биске улуг 14 күрүне-дериниң походу ажыткан болгаш ыч-чалза Советтериниң республиказын боой тударып, Россияны боттары-нын колониязы болулары ший-тирлээп турган. Мынчанга бир элестин улус боо-чепсөтти хөвөткө албаан болза, бир өзек делегей бол-гаш иштики контрреволюциянын каттышкан күштериниң улуг хоста-лыг дайынчы ол кәдүрүп үмөзүк болза, олар оңу кылган турар ийик.

Антантаның похоттары уда-ларга болууга турган, бир дайын кампа-лиязы өске дайын кампанын-биле солуктуруп турган. Советтериниң анык республиказын күсөлгөн өт-түр эрбөккө каттышпашаан, ча-чак фронттар тургустунуң турган. Герман империалисти, тайынчы-лыганын төлөдөлгө үрөш, революцие Петроград халлаашкынын баштай өгөлөн. Улуг Ленинге уур-кан кызыл-гвардияны отрядтар герман шериглерин артык күш-теринге шугуруу уураанын камгалап кылган февраль 23-те Невск чөвүтүнга улуг аштырышкынын оларга таварыштырган. Бо баштайгы дайынчы чедишкени Кызыл Ар-миянын төртүтүтүниң демдегелен. 45 чылдын мурнузда, интервен-тилерге улуг кадыг-дошкун демисел-де оуңга делегейге баштайгы соци-алисттик күрүнең, Октябрь ре-волюциянын чаалап алышкынын камгалаар, ажычты чоннары Ала-чуртуң камгалаар ужурун Чепсектиг Күштер илчээр төртүт-түп келген.

Аш-даа, үрөгүшкөн-даа, непер-езан арыгар-даа — чүт-даа чүвө тилелге күлөп-орукту сый шаап шыдааан. Чурттуң амынчылары болгаш тарачылары-биле кады анык Кызыл Армия найымакы чүдүдери кылган болгаш интервен-тилерин база аг-гвардияларын хөвөлөнгөн аг-шерилерин шугу-чыл шапкап, бистин чуртувусу империалисттериниң баштайгы улуг чепсектиг халлаашкынын өйтүр шыкан. Бистин Төрөөн чуртувус-тун алдарын болгаш хамаарышпас чорун камгалап алган.

Анык Совет республиказы эге баштайгында-ла боой тулар дээр империалисттериниң бүгү орадажыкчы-лыгына оларга алдар чок болуп шап мычар доогузган.

Тайын тургузукчулар чыла-рында империалисттер бисти дүвүр-езин чок байдалга артырганын база-ла күсөдериң деп камгалаа мы-нистри оон ынай демдегелен. Олар үе-үеде бистин Төрөөн чуртувусун камгалаар арганын чепсектиг арга-биле шепен турганар. 1929 чыл-да олар Кыдат Чөөн Демир Орука

лында — деп илеткелди кылдыры-биле ССРЭ-нин Камгалап министрин, Совет Эвилелинниң Маршалы Р. Я. Малиновскийге өс берген.

ССРЭ-нин Чепсектиг Күштериниң дайынчыларына СЭКП ТК-нын, ССРЭ-нин Дээди Сөвөдийн Президиумунун болгаш ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелин байыр чедирген Чыгуалы СЭКП ТК-нын секретары В. И. Титов номчуруга байыр-лыг хуралдын киржикчилери аяк-жол кичээлге-биле дыңнаар.

Москванын амыла чоннарынын төлөлекчилериниң мурунда хурал-дын киржикчилерине күрүнең бирги подшпник заводунуң комму-нисттик күш-ажыл бригаданын удуртукчу С. С. Минаев. «Земле-гиродский» совхозтун машиналыг савданын мастери Л. А. Сысоева, чайыскаалдын амыктарынын тө-лөдөрлерин мурунда ВЛКСМ-нин МХБ-нин секретары Б. И. Пастухов олар байыр чедирген.

Байыраг хуралын киржикчи-лери Совет Эвилелинин Коммунисттик партиянын Төп Комитетинге, СЭКП ТК-нын Бирги Секретары эң Н. С. Хрущевка байыраг маананы улуг кәдүрүшкүн-биле хүлээп ал-ган.

Байыраг хуралын киржикчи-лери Совет Эвилелинин Коммунисттик партиянын Төп Комитетинге, СЭКП ТК-нын Бирги Секретары эң Н. С. Хрущевка байыраг маананы улуг кәдүрүшкүн-биле хүлээп ал-ган.

Байыраг хуралын киржикчи-лери Совет Эвилелинин Коммунисттик партиянын Төп Комитетинге, СЭКП ТК-нын Бирги Секретары эң Н. С. Хрущевка байыраг маананы улуг кәдүрүшкүн-биле хүлээп ал-ган.

мылгы орадажыкчыны кылган-нар, оон дараазында япон дайын-чыратарын холу-биле өңүк-чөг-гөзгөй үлгедилерин 1938 чылда Хасан хөлге база 1939 чылда Хал-хин-Гол хөлге боттандырганар. Ол бүгү дайын өңүк-чөггөзлери кан-дыг чаржычтыг түндөлдөр-биле доо-зулганы бүгүдөге билингир.

Ыччалза-даа ол кичээлдерге им-периалисттерге ажыктыг болбаан. Совет Эвилелинне улуг база каттап өн-төп болур күштерин бөдүлгөзүн олар үргүчүлөп турган. Бо кемилг политика алынында барып делегей-нин ийги дайынына чедирген.

Гитлеркиренин өскүдүп үндү-ргени дайын бистин күрүвөөскө болгаш оон Чепсектиг Күштеринге эң берге шыгалды болган. Ала-чуртуң Улуг дайынны бистин Төрөөн чуртувусун көрүп эрттирген бүгү дайынчыларын эң-не ар дайын болган.

Гитлерки Германия, халлашпас дугайында көрөөн оор өзү-биле үрөш, дайынны чаралайын бистин чуртувусу халлап келген. Гитлерки Германия Совет Эвилелинге улуг 190 дивизияларын, барык 5.000 са-молеттарын, 3.500 ажыг танкыларын, 50.000 үрөгү-бууларын болгаш минометтерин тургустан.

Дайыннын хөвөргөн кылган хал-лаашкынын бистин чуртувусу бол-гаш армияны оңа ар-берге байдал-дарга тургускан. Күрүне кызыгар-ларын камгалап турган бистин шериглериниң агрессорларга маадыр-лыг уураанын камгалаар таварыш-тырган, ыччалза-даа дайыннын ар-тык күштериниң улуг дең өзек ле-миселге кижилер болгаш техника тала-зы-биле аар когараларга таварыш-тырыша, чурттуң ханымынче атыра-лар ужура аргажоштун кырында таварышкан турган. Дайын совет девискеринин азын кезин ажепел алган болгаш оон амыралык чыгу-ла төптөргө чүтүп турган.

Чурттуң кырынга өздүгү айыл диргелеп келген турган. Дайыннын эгезинде бистин чедим-че чок чүдүдери боттандырып улуг чыдалап болза Сталинга чү-дүр чорутуң аар-берге байдал-дары болган дээрин Камгалап минис-три демдегелен.

Ыччалза-даа аар-берге шыгалды-лар Совет Чепсектиг Күштериниң дайынчы угаан-болушын сымкалы, улусту туртуштун болгаш ботунуң шыныг хөрезин тайлзөргө оон кызыгар чок бүзүрелин чайгы-дырбаан. Коммунисттик партияны сорук кирип база ууртканы Совет Чепсектиг Күштер тулушкунунара дамып, быжыгып база канвалып турган. Олар гитлерки шериг ма-шинаны күштүг согуларына чүрө шылашкан өзек, харын база дайынны доктадып, а оон дара-зында аңа бүрү аштырышкынын чедирип шыдаан.

Гитлерки Германияны болгаш им-периалисттик Японияны чычча шап-кан чоруп Польшага, Румынияга, Болгарияга, Чехословакияга, Югос-лавияга, Абхазияга, Кыдатка, Со-гу Кореяга, Согу Вьетнамга улугу эрге-чагырганың тилелгенин тавары-чалгып байдаларын тургустан. Социализмин ооручке кирген улус-тар Совет Армия-биле хол-хоуулан турунчү алгаш, боттарынын че-рин фашисттик кулдангычылардан арылгап алган. Социалисттик күрү-нелерин Чепсектиг Күштериниң хан-биле быжыглаттыганын дайынчы кады ажыдажыгына ол демиселге мөңгө шыг-тенин кылдыр тургустан-ган.

Ала-чуртуң Улуг дайыннын тилелгени доогулганы бистин Тө-рөөн чуртувусу империализмин халлаашкынын бүтүп бүстүп дүшкени болган. Капиталисттик кул-дангында хосталган улусга кайы хире агарышкы күштериниң барын, бодунун Төрөөн чуртувун хостала-ныч болгаш хамаарышпас чорун камгалаар дээр кайы хире чыжаруу чүвө чок эрес-маадырлыг чорукту ол кылып болур арганын дайыннын төвөгү база каттап көргүскөн.

Советтер чуртуун армиязы ха-

мааты болгаш Ала-чуртуң Улуг дай-ныннын кадыг-дошкун шыгалды-ларындын улум быжыгып база канвалып үнгөн. Армия болза ком-мунизми—бүгү кижилер төрөлгенин чырыктыг келер үезин тургузуп турар совет кижилериниң тайын күш-ажылынын камгалаалында се-ремчиледиг туруп тулар тилелтир-бес өзүлүг армия кылдыр кулган.

Совет улус чыгуаларын дургузунда бистин Чепсектиг Күштериниң хөвөлөгөнгө бурнуугаар мынар тала-зы-биле улуг шимчөөлүккенин кылдыгынын Р. Я. Малиновский оон дараазында чугаалаан. СЭКП ТК-нын болгаш Н. С. Хрущевтиң ин-ициативасы болгаш улугулаагы-биле чепселенишкени, шериглериниң организациалыгы болгаш ийги шериг хөвөөгө өзүлүг революцие чарыктыгыларын дийим болгаш улуг хөмчөгү-биле чоруктан.

Совет Эвилелинин улаштуу, эртем болгаш техника талазы-биле аяк-жол улуг чедишкенине Чепсектиг Күштериниң чүтле чак хөвөөн — чурттуң дайынчы күчүзүнүн үндө-лини — стратегия ужуу-дузалыг ракет шериглерин тургузар эвес, харын база Чепсектиг Күштериниң бүтү хөвөөрлерин ракет аяк-жол чеп-сек-биле, нарын электрон болгаш өске-даа сайырангай техника-биле чепселээр арганы берген.

Совет эртемдериниң, констрак-торларын, инженерлерин, техник-териниң болгаш шериг бөдүлгөзлө-рүнүн ажыктыгына камгалаар кужу-нелин камгалаар база Совет Эвилелинин болгаш бүгү социалисттик элдериниң айыл чок чорун оон даянчы-биле бурн магдалык-биле хандырын болу деп, боо-чепсөтти ыныг хөвөөрлерин тургузарычче уг-ландырып турар. Бистин эртемдене-рине лык хөй эртем-техникти идеялары ийип үндүргөн, оларны боттандыраар чорук чепселениш-кенин дайынчы бот-шынаралыг-лында бедир, а чамдык таварыш-тырларга делегейге аңа деннежер чүвө чок оон чак хөвөөрлерин тур-гузарына чедирер ийик. Чепсектиг Күштериниң бодунун өстөрүшүн мурунда Маршал Малиновский ол дээш боттандырып ханы өөрүп четтирликниң илергелген.

Бистин боо-чепсөтти күчүзүн тодагалайышкан, дийтер аразын-га ужура термоароуду өңүк чөпөгө мөңгөткөн күчүлүг чычча чыгыс ракетаны азын мун дербелчин кило-метр аякка буту-ле шериг болгаш улустуң объектилерин бургуу-биле үрөпел шылар артыгы, а ради-ацияны айылдыг дозалары-биле халлаштырган зона ол артык күчү-лүг өстүп чыдырмышкындан чүс-чүс мун дербелчин — километ-терлерини хараа туруп болур деп Камгалап министрин чугаалаан. Иң-дыг ракеталар болгаш октар бистин Төрөөн чуртувусу болгаш өс-кө-дө социалисттик чурттары импе-риалисттерин халлаашкынында идеягел камгалаарын хөвөөгө эки бараан болуп, делегейин чак дайынны кылыр деп оларын ора-дажыктыгында доктаамал турар.

Совет үеде стратегия ужуу-ду-залыг ракет шериглериниң ракетга улуг камгалады чедишкенин эр-тип шылар артыгы глобалыг ра-кеталар-биле улум-на улуг-биле кан-дырмыштып турар.

Бистин кургаг чөп шериглерине лык чарыгнал. Олар сөөлүг чыл-ларда сан талазы-биле кызыралган болза-даа оларын дайынчы агар-лары аяк-жол угаган.

Кургаг чөп шериглериниң оста-рында таныларын бот-дененин ды-ка көвүдөн болгаш оларын дайын-чы шымы экилген. Танкыларын болгаш боду чоруп артилерия тур-гузулаарынын санынын болгаш ыныгы шымынын талазы-биле бистин мөтөдиги болгаш танк дивизиаларыны эң-не мурактыг ка-питалисттик армияларын чоругу дивизиаларында лык алып турар.

Агар-десепт шериглери сөөлүг чылдарда мынар талазы-биле дык-а хөгжөөн. Реактивтик дүргө чоругу хөй чүк сөөртү транспорт само-леттары болгаш вертолёттары хөвөр-

лит эки боо-чепсөтти болгаш десепт кытырышкы амгы үедеги чепсе-ктеректердиң болушун, олар дайыннын ханы тышында чугула согуларын шийтирлеп шылаар аргалыг. Бистин шериг транспорт ухар чүдүлүс ракеталар, танкылар, үрөгү-буулар болгаш бронетранспор-терлар шыкшам амгы үезин техника-зынын иңдыг хөвөөрлерин агар-бил-октаар аргалыг.

Сөөлүг оң чыл дургузунда чурттуң агар камгалаалына улуг шериглериниң чепселенишкени болгаш орга-низациалыг үндөйүн-биле өскөргө-гөн. Олар ам чүтле агаарга улуг шериглер эвес, харын ракетка камгала-лында улуг шериглер апарган. Агрессиниң амгы үедеги аяк-жол чеп-сектер-биле халлаашкынында болгаш оон бистин чуртче агааргап база космостан харгазын көөр ора-дажыкчылары-биле демиселге чепсектиг күштерин ол хөвөөгө аяк-жол чугула кичөөлөгөн салып турар.

Агаарга улуг болгаш ракетка кам-галаалына улуг шериглер амгы үе-де ниитини-биле социалисттик Төрөөн чурттуң аярга улуг кезээде идея-гел камгалаа болурунга бүтү-ле эргежок чугула чүдүдериң болуу турар.

Сөөлүг чылдарда шериг-агаар күштеринде улуг өскөргөлөр база болган. Эргижирин шериг само-леттарын амгы үезин реактивтик ма-шиналар-биле бурн солаан, олар-га үндөп дүргөн ырак удулар көм-бардирөөчүлери база кирип тур-ган. Бомбардировщиктериниң орун-га дайынга ракетка аяк-жол согуш-кунарын ырак черлерден илаптыг чедирип шылар артыгы ракетка чедишкенин камгалаар тавылган.

Бистин Шериг-Далай Флотуна улуг өскөргөлөр болган, ол амгы үе-чөлдө суг алааның кол флоту апарган. Иңы-бүрү кластарын суг алаа-биле чоруп хөмөлери ам Шериг-Далай Флотунуң күштериниң кол чөпсө болуп турар. Оон үндө-лини болза атомун хөвөлдөрүчү-кө-дөр-биле, аяк-жол октардыг чеп-сектиг ракеталар болгаш төртөлдөр-биле чепселенген суг азын хө-мөлери болуп турар.

Бистин флотуна суг адынын хөмөлери-биле чөргөшкөн суг чыгу-ла чепсек болза дайынчы ракетка чедир болг

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ

ЧӨПТҮГ ШҮГҮМЧҮЛӨДӨР ТУРГАН

Партиянын XIII съездинин болгаш СЭКН ТБ-нын ноябрь пленумунун шийтпирлерин амьдралга боттандыр дээр республиканын партия организациалары чамдык практиктик кемчелерин ачар чорутканын бо чымды январь айда болуп эркин районнарың партия конференциялары болгаш СЭКН обкомунун V-ки пленуму кемчелерин ачар, ам-даа шийтпирлеринин айтырларын, перспективтиң соргаларын тодартылаан.

Бүгү партия организациалары чорутканын партиянын организациалары болгаш политбюросун ачкыч алып экижткен-биле эртен ажил-агыч чымды кезде ажил-агыч продуктуларын бүдүр болгаш күнүне садынын талам-биле республика чамдык экижтинерин чедип алган. 1961 чылга бодаларга сүтү бүдүрү 32,2 хууга, дүктү—14,6 хууга болгаш ээтин—8,5 хууга көвүдөн, күнүне оо продукттарын садынын планын оналгалары ажы күстөттин. Бо талам-биле Улуг-Хем районун колхозтары, совхозтары дээр ажилдап, кезде ажил-агыч продуктуларын бүдүрүрүн болгаш күнүне садынын планын ачкы ажы күстөттин, чүгү айы-биле малдын баш санын өстөрүрүн оналгалары база күстөттин шыдаан.

Ол ышкаш Барыин-Хемчик районун ажил-агычлары сүтү бүдүрүн болгаш күнүне садынын талам-биле планын ажы күстөттин, саар иктерин баш санын 14 хууга көвүдөп, чүгү түнөлдө чедип алган, сүт талам-биле республиканын планын чорутуу Кызыл тууган чыалган. Көдө ажил-агыч продуктуларын бүдүр болгаш сады талам-биле Тес-Хем район баш шору ажилдап, малдын баш бүдүрүнүн планын 6 хууга көвүдөп, койну 12 хууга өстүргөн. Ичинде райондук колхозтарын күнүне планын 109,5 хууга күстөткөн. Каз-Хем районун «Тилдег», Тожуну «Совет Тыва», Тандын «Революцияны чаламын», Барыин-Хемчинин «Мурнакчы», Чөөн-Хемчинин «Большевик», Тес-Хемин «Коммунизм» орус колхозтары болгаш «УТКА 25 чыл», «Найраал», «Сүт-Хөл», «Тилдег» совхозтар шыкша республиканын дыка хей ажил-агычлары СЭКН-нин XIII съездинин төгүтү шийтпирлерин амьдралга боттандыр дээр күженишкенин ажилдаанын түнөлдө, чеди чымды дөрүк чымды кезде өзөс чедикширер чедип алганнар.

Ол дээрге түс черлерде партия организациаларын ач чоруткан организациалары кемчелеринин боттугү үр-түнөлдө-дир дээрин конференциялар болгаш пленум өөрүштү-биле кемчелерин. Районнарың партия комитеттери ажил-агыч, культуру туртуушкуну чугула айтырларын бирорлар, пленумнарга база актив хурадаларыга ей-өйдө чугула-лап, шийтпирлерин күстөлдөп дээр контролду мурункузуна күстөлдөп турар аманар.

Идыг болза-даа партия комитеттерин ажил-чорудгаларында бар чептерин конференцияларын делегаттары, пленумуну кырачкылары дидим-биле алереди, инициалыг шүтүмчүлөрдүн кылган. Чүрүтү партия конференцияларга коммунистер эштер Сенден, Барна, Чамыр; Тес-Хемде хойжу бригадаларын бригадирлер эштер Далчин, Дамырын, Доржу; Улуг-Хемин малдын коммунистер эштер Омурак, Дугар-оол; Каз-Хемде коммунист эш Деметьев; Барыин-Хемчин эш Олан-оол, Бундан болгаш ол районнарың өскө-даа хей-хей ком-

мунистерин мал ажилында бар чептерин алереткен. Идыгы хой ажилын сайырларын чугула аргай бот-оруга-чарыгалыг, улугттар каттышкан хойжу бригадаларын ажилыңче көлөктөр, совхозтар ууртуучулары база партия организациалары өзөс күчөткөй салкы, аларын төптөргө чуртталга бажынарын, кылды буунарнын, чунар бажынарын туудуларын дүргөн доозун, оларын радиожулар, электржиер талам-биле мынчага тодартай кемчелер албайн турарын дугайында шыгыч шүтүмчүлөрдө болгулаан.

«Ижи тура, мал турар» деп ты ва уаустун үлөгер чугааы бар. Ичиндег шийтинин малдын баш санын болгаш оң продуктуун өстөрүрүндө бир кол чүве, малды азырап турар иктеринин материалдыг болгаш культуруг амьдралын иктерини бирги черинин ач чугула айтыры болуп турар. Идыг түр-бүжө, бистид дыка хей малчынары өзөс ам-даа өгөрдө болгаш шаа, кырыша, пещилери чок казанак бажынары амыга чедир чуртта-вышаан.

Бистин республикавытын колхозтар, совхозтарың кол ажилы — мал ажилы болуп, оларын ниити оруданын 60—70 хууга мал ажилыңдан кирип турар. Идыгы малга бот-оруга-чарыгалыг хойжу бригадалар улуг рольду ойналган келген. Идыг болза-даа Тес-Хемин, Чүрүнү, Барыин-Хемчинин, Каз-Хемин болгаш өскө-даа районнарын ажил-агычларың чамдык ууртуучулары хойжу бригадаларын ажилын экижтеринче, оларын төптөргө сайырларынче кичөөтөй салбайн келгенни планын СЭКН обкомунун өөлүгү иктерини оона бургу шыккан.

Тожуну партия конференцияларга коммунистер Чыгыш, Кызыл-оол, Достай, Каз-Хемин — Байгалов, Барыин-Хемчинин — Куулар болгаш өскө-даа районнарың партия конференцияларын делегаттары партиянын идеология ажилында бар чептерин шыгычын-биле шүтүмчүлөрдөр. Идыгы мурунчыларың дуржулгазын массага пропагандалар, бригадалар, фермалардан өгө-

лөш, район төптөргө чедир көскү агитациалыг үлөгерин организациалары талам-биле ажил чептер чорутту-вуп, 1962 чылдын социалистик үлөжөлөрүнүн көргүзүлгери мынчага чартынмаан. Ол ышкаш колхозтар, совхозтарда коммунисттер күш-ажыдын бригадалары дээр кемчелерин турар коллективтер конугу өлөш болгаш аларга ууртуулаан база дөтөмчөн өзөс көргүзүп турарын дугайында партия организациаларын адрестеринге чөптү шүтүмчүлөрдө болгулаан.

Партия организациаларын тураларын, бирорларга ажил-агыч, культуру туртуушкуну хей саныг чугула айтырларын чугулаап, аларга тамаарчыттыр эки шийтпирлерин хулаап ап туро-даа, оларын күстөлдөргөн дугайында хыналда ам-даа чептер организациаларын, чүгүлөп алгач доктандарын күстөткөй баар чамдык ууртуучулар-биле элтежи олдурап фактыларын ам-даа барын партиконференцияларын делегаттары болгаш V-ки пленумуну киржикчилери база шыгыч шүтүмчүлөрдөр.

Оон мыңа чүгө ажил-агычын үстүндө айткан адырларынга хамарышкан өзөс, харын күнүне алган черлеринин база саныг, сайык организациаларын адрестеринге хамарышкан чептерини база делегаттар боттарың салдарынга иктерин турганнар.

Мынчаган партия комитеттеринин болгаш организациаларын амык кол соругаы болза, чеди чымдын бешки чымды боттарың мурунуга салдыган ажил-агыч болгаш культуру туртуушкуну чугула соругаларын чедикширер шийтпирлөр соруга-биле хамчтын мурунда иктеринге чептерин болгаш чамыларын ууртаарыңче улаган коммунистерин шүтүмчүлөрдөг саналдарын чөптүгү түнөлдөргөн уауруп, тодартай организациаларын ажилдап кылгаш, оң практиктик ботталыштын хандырары болуп.

К. ШУЛУУ,
СЭКН обкомунуң партгораннар кидикшин инструтору.

Ноябрьның төнчүзүндө бэр

Улуг-Хем районун «Улуг-Хем» совхозунун Ары-Бажы салбарында тодартай экономика өөрерин болгаш ажилдап турар. Белгиле эртенге чылга бодаларга дымакчыларын саны өскөн. Эртен чылын апаа 15 дымакчылар турган болза, ам 19 кижжи өөрерин турар.

Болгуму уауруп турар пропаганда М. Давал бо аразында 12 катан катал эртерер турган чүгө 6-ны эртерген, он аразында СЭКН ТБ-нын ноябрь Пленумуну материалдарын өөрерин эртенге ача кирип турар. Эң өөлүгү кичөөт «Планынамын — социалистик экономиканын хамчтыс хойлуугу» деп

темага эртен. Ол кичөөт ноябрь айның төнчүзүндө болган. Оон бээр кичөөт болган. Оон кол чылгааларын пропаганда эш Давал шөлөөлөй бөргө, парторганизациа оң орунуга пропагандаг төмүлөана.

Партия организациалары партия өөреринге салгыч човайыг турарын-биле дымакчыларды кичөөтө колбестер көвүдөн. М. Мадыр-оол, В. Дежж, С. Тас-оол, И. Хураган-ай, О. Хурбе оон кичөөлөн дыка оозалды туралар.

Бо болгуму ажилың сегидер дөш, совхозта партия организациалары дораан кемчел алга чөптү. Х. САРЫГ-ООЛ.

ШҮПТҮ МЕНДИ

САМАГАЛТАЙ. (Телефон-биле). «Тес-Хем» совхозтун малды менди болгаш хур кышталган турар. Мама чижак кылдыр Бурт-Дар сажырында байдалды көргүзүп болуп. Хей ажилың бирги болгаш

бригадаларыңда төрөн 1500 ажыг хой-туну хурагаы шүптү менди, а шүкү бригадаларыңда, ажи доруктуруп өстүрүр талам-биле чарыштып мурунку оорудуна, Минчегмаа иш-каш сакманчиктер хей.

АЛДАРЛЫГ МАЛЧЫНЫҢ БРИГАДАЗЫ

СОРУКТУГ АНЫЯКТАР

Бик-Хем районун «Искра» көдөз ажил-агыч артегин эртен чылын тургустунган бот-оруга-чарыгалыг хойжу бригадаларын бирозон дурмулгагыч малчын Тувен-оол Чыргал-оолович Даш-оол ууртуп турар. Бригаданың ажил-агычларын интинин малчын баш санын өстүрер, оң продуктуун көвүдөргө дээр эртен ажил-агыч чымды бир эл-сөткидиг, шуугу ажилдаанын түнөлдө иш-агыччы чедикширерин чедип алган.

Бригада хойларын баш санын 1962 чылда 2225 баш чедир өстүрер планын 2541 баш кылдыр күстөткөн, дирг деки-биле 317 центнер эт бүдүрер планын чурга, 380 центнерин бүдүргөн. Төрүү 100 баш хойга онаштыр 112 хураганын камгалап алган. Бир хойдан ортумакчы барын-ла 3 килограмм дүктү кырган.

Бригаданың ажил-чорудгалыгын чамдык бердээшкенин турган, олар ам-даа барын база чугаалаар керек. Хойжу бригаданың төвү амга чедир туттунмаан. Мал ченери белеткээр үдө көлөк баштар чери трантор болгаш транторун сизен керек машинаг бригадалаг быжылгашкан. Оң жүрүндө бригада 110 тонна сизген белеткээр турган, чүгө 70 тонна белеткээр. Бригаданы организациалары-биле хойжуларын ажил-агычларын бедиң турар болза-даа оларын амыдырал-чуртталгаларын экижидер талам-биле тодартай кемчелер алдынай турар.

Хойжу Т. Даш-оолдун бригаданың хойжулары усть-лабинчилерин кыйгыртын сорук иримишкени хулаап алгаш, чеди чымдын бешки чымды чини өрткөт хей хой эддин болгаш дүктү Төрзон чедир бээр дээр шийтпирин ажилдап турар. Хойжу Тувен-оол Чыргал-оолович Даш-оолдун күш-ажылын бедиң биле үнөлдү, Тыва АССР-нин Дээди Советинин Президиуму апаа республиканын алдарыг токужу деп хүндүлүг атты тымыскан.

ЧУРУКТА: хойжу Т. Ч. Чаш-оол (үстүндө) хойларын кадарып чор.

— Ол фермада күш-ажыдын салгалуу аму-му багай. — А биззалар чуну чудалдып эгелзөн. — Биззалар чорудар кижилер тымылбас боордур. А барган кижилер орта-даа ажилдаас, улаткан чок-ла дедир ирбай бээр чер-дир ийил. Мындаг ажилыг чугулаарын комсомолду аныктар болгачок-ла дидынар турганнар. Баштайгы үдө ол чугулаан амык утказыңче аныктар сатын-даа салбаанар. Бичалалар олар чорутуу-ла чүмүндөг фермал, ажилдаар улус мээрликс кылат дедир чөптү бээр кылдыр болай бергенер. СЭКН ТБ-нын ноябрь Пленумунуң сонда олар ол фермага ажилдаар деп шийтпир-леп алганнар. — Бистер ол фермага болуучу-биле барып ажилдаар болуп турган. Кандыг деп болдоор сен, Толя, шидар ирчи бис бөр-деп, комсомол комитетинин секретары Анаватол Ондарды суну айтырганнар. — Конугу шың-дыр. Силер шыдаас болуучулар, кым шидар боор — деп Ондар оларын комитеттин өмүзүңден азын-биле дөткө.

— Ийе, харын бистер баш-ла бар деп дүртүрүштүк — деп оорудуң мурунда Ондар Мартынай чугулаан. Улаваана ол боткү аныктарын колхоз баштаар чери фермага барып ажилдаарын чөптөрүрүш. Ак-Кара-Сүт деп черде ик фермазыңче айтканар. Оларын аразында комсомолдулар: Ондар Мартынай, Анна Монгуш, Куулар Анай, аныктар Кара-Сал Бека, Монгуш Чылап-оол, Куулар Бичин-уур олар бр. Мурунда ол фермага ажилдап турган ик каларыңы коммунист Куулар Содамын эки саныч Куулар Ола олар аныктар-биле кыды ажилдап артын калганыр. Фермын иртенген-ле 1200 эртелекчиңне комсо-

молду Ондар Мартынай томулаткан. Ак-Кара-Сүт фермазында брүдөлөстүр инектер бар. Ол колхоз төвүндө ирак, улуг оруктан хайын черде турар. Оң мурунда апаа ажилдаары-биле барган кижилер ажилга хармысалга чоктаныр, арга-дарыга хандыр турган. А комсомолдун кижизинди казын бо аныктар бодунуң кижизинчиңин амык сыйлай, баксырап төлөр ажилды экижидер-биле ирак болгаш берге керже чорутууна белек иктереткен, ол ажилын экижисейн турган фермага чед бергеш, мога-шылга чокка ажилдап эгелзөөр.

Ондар апаа декабрьның чызында берген мал чен сал-ла олар мал кемчелерин сөртүлдөкчө күчтөргөй салкы, мынагы молдурларын чедирген, оларын казын турган чылгалат, чылдын чымчылган эгелзөөр. Оон-биле чергелештир фермазың бугу дөткөзүрүн аштыр артылап чурумчуткан болгаш үр үеңиң иштинге ханаларыңа чугай дээр көрбөз бажынарын чугайлап, арылап алганнар.

Кара-Сал Бека биле Монгуш Чылап-оол мурунда конугу чугула-лап турган иртен молдурларын ажал туралар. Чудалын турган молдурларын байдалың иктерин дөткөшкө-даа турар апарганыр. Санычлар Анна Монгуш, Куулар Бичин, Куулар Ола олар аразында чарыштыг ажилдап туралар. А ферма ол-ла колхозтун Доржун деп черде Монгуш Дол-дот-оол эртелекчиңин суну апарганыр. Санычлар Анна Монгуш, Куулар Бичин, Куулар Ола олар аразында чарыштыг ажилдап туралар. А ферма ол-ла колхозтун Доржун деп черде Монгуш Дол-дот-оол эртелекчиңин суну апарганыр.

Санычлар Анна Монгуш, Куулар Бичин, Куулар Ола олар аразында чарыштыг ажилдап туралар. А ферма ол-ла колхозтун Доржун деп черде Монгуш Дол-дот-оол эртелекчиңин суну апарганыр. Санычлар Анна Монгуш, Куулар Бичин, Куулар Ола олар аразында чарыштыг ажилдап туралар. А ферма ол-ла колхозтун Доржун деп черде Монгуш Дол-дот-оол эртелекчиңин суну апарганыр.

М. БИЛЕН-ООЛ.

Кызыманкай хойжу

Оюн Болат-оол «Элегес» совхозтун хой малын 1946 чылдан бээр доктамап малдап, өрткөн үе иштинде малды азырап ажаар талам-биле арга мергежилди бедиңдир, эки боттугун чедип ап, муракчы малчынарын брүдөөнө саладып келген.

Дуржулгагы хойжу апаа быжылган ирт бүдүрүлгө ортумакчы-биле 4100 грамм дүктү кырган, 1559 иртерин күртөгө дужаган. Оларын баш боттугун ортумак дирг денкиңи 75-тен 80 чедир килограмм болган. Амыг үдө оон колхозында 958 баш ирт, 85 баш төртүр хой бар.

Усть-лабинчилерин үлөгерин-биле мал ажилын продуктуларын бүдүрерин көвүдөргө дээр бугу улустун социалистик чарыкыңа болууну күш-ажычын салгышкынын кирериңде Оюн Болат-оол иртерин баш бүрүзүңе онаштыр 4500 грамм дүктү кырганын, төртүр хойларын хураганарын бугу камгалап аларын шийтпирлөөв кызыманкай ажилдап турар.

О. ПАМА.

СОРУКТУГ АНЫЯКТАР

— Ол фермада күш-ажыдын салгалуу аму-му багай. — А биззалар чуну чудалдып эгелзөн. — Биззалар чорудар кижилер тымылбас боордур. А барган кижилер орта-даа ажилдаас, улаткан чок-ла дедир ирбай бээр чер-дир ийил. Мындаг ажилыг чугулаарын комсомолду аныктар болгачок-ла дидынар турганнар. Баштайгы үдө ол чугулаан амык утказыңче аныктар сатын-даа салбаанар. Бичалалар олар чорутуу-ла чүмүндөг фермал, ажилдаар улус мээрликс кылат дедир чөптү бээр кылдыр болай бергенер. СЭКН ТБ-нын ноябрь Пленумунуң сонда олар ол фермага ажилдаар деп шийтпир-леп алганнар. — Бистер ол фермага болуучу-биле барып ажилдаар болуп турган. Кандыг деп болдоор сен, Толя, шидар ирчи бис бөр-деп, комсомол комитетинин секретары Анаватол Ондарды суну айтырганнар. — Конугу шың-дыр. Силер шыдаас болуучулар, кым шидар боор — деп Ондар оларын комитеттин өмүзүңден азын-биле дөткө.

— Ийе, харын бистер баш-ла бар деп дүртүрүштүк — деп оорудуң мурунда Ондар Мартынай чугулаан. Улаваана ол боткү аныктарын колхоз баштаар чери фермага барып ажилдаарын чөптөрүрүш. Ак-Кара-Сүт деп черде ик фермазыңче айтканар. Оларын аразында комсомолдулар: Ондар Мартынай, Анна Монгуш, Куулар Анай, аныктар Кара-Сал Бека, Монгуш Чылап-оол, Куулар Бичин-уур олар бр. Мурунда ол фермага ажилдап турган ик каларыңы коммунист Куулар Содамын эки саныч Куулар Ола олар аныктар-биле кыды ажилдап артын калганыр. Фермын иртенген-ле 1200 эртелекчиңне комсо-

молду Ондар Мартынай томулаткан. Ак-Кара-Сүт фермазында брүдөлөстүр инектер бар. Ол колхоз төвүндө ирак, улуг оруктан хайын черде турар. Оң мурунда апаа ажилдаары-биле барган кижилер ажилга хармысалга чоктаныр, арга-дарыга хандыр турган. А комсомолдун кижизинди казын бо аныктар бодунуң кижизинчиңин амык сыйлай, баксырап төлөр ажилды экижидер-биле ирак болгаш берге керже чорутууна белек иктереткен, ол ажилын экижисейн турган фермага чед бергеш, мога-шылга чокка ажилдап эгелзөөр.

Ондар апаа декабрьның чызында берген мал чен сал-ла олар мал кемчелерин сөртүлдөкчө күчтөргөй салкы, мынагы молдурларын чедирген, оларын казын турган чылгалат, чылдын чымчылган эгелзөөр. Оон-биле чергелештир фермазың бугу дөткөзүрүн аштыр артылап чурумчуткан болгаш үр үеңиң иштинге ханаларыңа чугай дээр көрбөз бажынарын чугайлап, арылап алганнар.

М. БИЛЕН-ООЛ.

Төлөптиг саанчы

Улуг-Хем районда «Х Улуг хурал» колхозтун Баян-Кол салбарынин №1 сүт-барак фермазын муракчы санычын Б. Бирюбин суура районга бидилгир болуп берген. Ажилыңке чоқта чаа чамчыг эгелзөө анык оолду, ула-пазна районун база бир муракчы санычын болуу бээр кым-даа өскөрбөн.

Бичин үрмек ажилдар хамыч чок, үлүг күш иктерген ажилдарын бедиң ша чедирген кылдыр апарыла-да, ар кижжи саныч болгаш өчкөк деп болгаш, фермага саныч ажилдаарыңдын шала иктерген, колхоз баштар чериге бодунуң күзелин ажилы-биле чугулаарыңды дидимейн чорган.

Фермага санычларын мурунда ол хой жыр-гыр ажилга муракчы кирип, хүнде 20 хойну тавында кырган турган. Ол өйдө №1 сүт-барак фермазын Төлөптиг ажилдап берген. Чай-лагга баарга саар иккө немейин, сүт база көвүдөн, а санычлар ажилга четтиккен турган. Апаа санычлар кижжи тып азыр дээр суура эртелекчиңи колхозчулардан айтыра бээр олар эш Б. Бирюбин сүмөлзөөр. Бирюбин үр-лаа бодомбайн фермага ажилдаарын чөптөрүрүшкөн.

Ажилың бирги хүннеринде эгелзөө-ле, ол ферма коллективинде, колхоз баштар черинде максатлы ап эгелзөн. Эртен чылын ол бодунга быжылган иктеринин ик боттугун 1450 литр сүт саар алып хулаагын алгаш, оозун 1663 литр кылдыр ажы күстөгөн.

Колхоз баштар чери муракчы саныч эш Бирюбин бедиң көргүзүлгө-үнөлдө көргөш, чоокта чаа эртен өчкө-соңгудалыг хурага оон өрткөткө белеткээр-биле шидан, Муракчы ажилың-биле чылын ик боттугун 1800 литр сүтү саарын хулаагын. Оон алган хулаагын сүтүстем дээринге чигинди чок. Чер-чер Советтеринге депутатка кандидаттарын дедикшип турар үдө Баян-Кол суурун чурттакчы чогу муракчы саныч Б. Бирюбин район Советинге депутаттык кандидаттың бир үй-биле дедиктөөр. Муракчы ажилың чоңун ол бедиң иделгени шыкмызыңга бугу колхозчулар идеген туралар.

М. БИЛЕН-ООЛ.

Бөгүн суур, даарта хоорай

Эгези № 41 (5445) солумда. Суур барын айткан демек чур-раш, оон чынында Ак-Доврак деп бижик каан бижмел чурт чоруунга човта чаа-ла тылгып келген. Ол бижмелдин чамында демек өскөрдүн, оон орунуга Ак-Доврак деп хоорай барын айткан өскө демек туртутар үе мырнын ирак өзөс. Анык ажилын суур Ак-Доврак ам бедиң боттугү хоорай шийткен Кара-Даш дагыларыңа өдөөлөн эгелзөө, шапкын Хемчиктин эркиңге чедир чалтыма берген. Идыг колдунда-ла ийе кыче бажынаар бар алганар. Кызылдын ботгаш өскө-даа улуг хоорайларын судуучуларында маңжалын турар хей кижжи оларар ала автобустар өртөгөнүн алды шактан дүвөкчө оон ийи шакка чедир хурадаларга пассажираар лажым манжалын туртулар. Улуг, биче машиналарын, хайыккан чоңун агыч судуучуларга орай дүвө барын окургал, сеглээр. Дээрже дүвөшүнүн үңгүлөө, улуг докчаларын, оон үрүк-соксаа чикка бурунгалын шөбүгөш, аларга барып чедип каан турар иштарын көргө хей-хей бүдүрүлгөлөрүн хоорайлар саныча кирер.

Уй, кыстар! Апаа кезге клубка чаа кино болуп-тур. Коллективтик кинолашкында база кылда каапталар-леп, болуптур чачкыг, тымылаан үнүгү кыс мыткыр чугаалаан.

— Кино организатор, эш Ладва! — Силерин дидип тур мен! — деп, ооң шеригин бугу-биле буттарың кожа текет. толун бугулай тууру.

— Санаар чүдөсөн чымй шапкан, билең садырын далашпас болууза хоржок боор — деп, чөлдөксөмүр сарыг уруг чеге туу-биле чугаалай-дыр ө.

Райса Хлопуновагыл бригаданы шүптү-ла кыстардан тургустунган, чуртталга турар чери бедиң чалгыс бичкенинде. Бригаданың кемчигүнери апыг-апыг вандаларың: орус, украин, белорус, тыва, бурят, башкыр, молдап кыстар. Кара, сарыг, ак-лек карактарыңда өөрүшүрүн отчугуларын кыптыккан, хыл дөөн вазымыг кыстар чалгыс неенин уруулары шыкша бижың найырларды коллектив алганар, улуг тууду-рун кижилеринин чуртталга оран-бажынын тууду тургузуп туралар.

Дүктү көшүрү арат Сурунчук өгүлү Сарылар Ура-Базыр ам Совет Эвилелиңин хей национал улаустарын тылзакчилери-биле казы өскөн, төрөз чери Ак-Доврак улуг тууду турузуп турар. Олар Ура-Базыр педаниян барын сурагыч тууду боту бээр дээрин Сурунчук кайын ботал-сактып чоран деп.

Күш-ажыда кара чачында эгелзөө, дамып бижиккан Ура-Базырнын Ак-Довракта кылышпаан тууду ховар. Уш чыл бурунгаар ол бетоник-опалүшкитер бригадаларын ууртуп эгелзөн. Уш чымды дурту-зунда оон бригаданы өң эки муракчы бригадаларын санынча дүшпөн. Калбак демкире: «Бо бажынын Сарылар Ура-Базырнын бригаданы тургустун. Урей кылышкы-нынар чөп дээрин магалдып тур бис» деген бижмел чаа кылган бажынарын ханалында бир дугаарыңа-ла көстүп келген. Сарылар Сурунчуктын бригаданын шак ол магалды паспорт өскө бригадаларга улуг үлөгер болган. Хей-хей туудулар шак ол үлөгерин эгелзөөшүнүн эдегеринер-даа.

— Кижиниң кыдып туудушкан туудуларын көргө солуну-лаз аажок болуп чүвө-йр. Улус бедиң чуртталга оларга дыка эки, демкирди кылдырашкылар-даа кижжи-дир мен. Мөңү төртүткөн чериң Ак-Доврак болуптур. Эңир чылын суур апаңга төртүткөн чөптүн орунуга бажып тууду алдым. Ам идыг улус чуртталга оларга хараганардан өскө чүвө-даа чок турган черде болбай бо. Бо-ла Кара-Даш даага хой каларың өстүм. Ачам бичемде мени балдым кыстар чуртталга чалгыс неенин уруулары шыкша бижың найырларды коллектив алганар, улуг тууду-рун кижилеринин чуртталга оран-б

Бистин КАНДАТТАРЫБЫК

Саанчы Х. Д. Уйнукпан

— Чеди чыл планымиз дөрткү чылда сүт саалдынын талазы-биле ферманын бирги черин кым дээсетки? — деп айтырган, «Найрал» совхозтун Булуң-Терек салбырында сүт-баран ферманын ажилдакчылары бир үн-биле мынчаар барышпаарлар: «Эрткен чылдын эң хай сүтү бистин саанчымыс Ховалыг Уйнукпан саап алган, саанчыларын социалистик чарыкчынын бирги черин болгон. 1963 чылда оон хүдээгеи болза саап турар 20 инектерини бирээнининче 1600 кг сүтү саап азыр дээш ол сөрүк киришкенин ажилдап турар».

Ферманын муракчы саанчымыс Ховалыг Уйнукпан сүт бүдүрерини көндүрүп дээш демиселге бичканын дээш идекпейлг кирип агаалган, оон бир чылдын дүгүзүндө саанчылап келген. Чеди чыл планымиз бешки чылда бодунуң социалистик хүдээгеи ол чедикчининг күдөдирине бүрүн шийтирген.

Совхоз бүдүрүткенин муракчымыс, идекпейлг хай-ниитичи саанчы Ховалыг Уйнукпан Уйнукпанын ферманын саанчылары ажилчы чон

Түңнелдер болгаш планнар

Чоокта чаа республиканын түртү болгаш аш-чөм үлестүрүтүү министрствозунун бүдүрүгө коллективтеринин партия-ажыл-агый активинин хуралы болуп өткөн. Ол хуралга «1962 чылдын план күсөөлөни болгаш 1963 чылдын сорулгалары» деп илеткеди республиканын түртү болгаш аш-чөм үлестүрүтүү министри эш В. В. Кавыркин кылган.

Бистин республиканын түртү үлестүрүтүү ажилдакчылары 1962 чылдын күрүнө планын ниити продукция талазы-биле 102,3 хуу, баранын продукция талазы-биле 105,9 хуу күсөөлөп, күш-ажылчы бөдүрүткүлери чедип алганнар. Республиканын бүдүрүгө коллективтеринде социалистик чарык калбарган. Коммунист күш-ажылчы деп белик ат дээш 180 бригадалар демиселп турар. Кызылдын алты заводу, Сарыг-Сеп үлестүрү комбинаты чыл планын хуусаа бетинде күсөөткөн. Республикада сүр-кажан Уляна Селина, Валентина Попова болгаш өске-да муракчылар, коммунист күш-ажылчын шалыкчыларынн хүрөөлөни өскөн.

Бүдүрүгөлерде партия болгаш профсоюз организациялары социалистик чарыкты калбартыр, ажилчы шын организастары, бүдүрүгөлерде депшилекке чаа чүдөлөри илтердери, күш-ажылчы сагыла турмуш үрөп, арагалар, ажал шын үзөр чоруктары болдурбазы дээш уаг ажилдары кылган.

Школалардан дыңнадып тур

ООН МЕРГЕЖИ-ЛИ. Хай чылдарда башкылап келген, дуржулгалыг Салчак Конгардың кичээлдеринге анык башкылар болуура бээр бис.

6-б класска грамматика кичээлдерге ош Конгар-биле кады кире бердим. Кичээлге өөренип теманы — домактың иштинге өөренип холбоо-шым. Самбырага схемаларын болгаш шийилгиларын мурунда-ла чүрүп каан болду. Уруглар чангыс кижиде, чүрүмүг, шүтүзү-ла башкылыгы дөргөн, кичээлгеилг олура-лар. Домактын иштинге өөренипте харызаалынын дугайында агаалган аш айтырларын өөреникчилерге салгыра, олар сат чок шын харыза-лаптар. Беш өөреникчи шүтү-ла 4-5 демектерге шын, тодаргай харызааларын бердилер.

С. ДОММИТ.

ЛАН АЙРЫК ТУРА. Агын кичинин илжидегилиниң талазы-биле булуң ажил-хөтөк чедип алыммас дээрин чугаалап турган. Бис оңу дөтөткөн бис.

ХҮН ЧҮРҮМУ. Эки таарыштыр тургустуган хүн чүрүмү өөреникчилерин чедикчининг өөренипте, чүрүм-сагылыгы бола турган, мага-бодунуң кадык-шыраак өзүп-дортта-рынга, ажилгыр аргаларын белик дөргөткөн өки дүдүлээр.

Нарын сөс чыл школамында ага-илер Шойжучап, Шойжун Серен-маа уругларынын өөреникчиси дээш уаг сагышты салып турарлар. Олар уругларынын өөренип турарын хүн бүрү айгаарлап, хүн дөдөлөдөрүн хынап, оюн-көндөр, кино дугайында чугаалажып келгенер. Чоокта чаа ага-илерин бажминнар келип чораш, өөреникчинин хүн чүрүмү сагышында оларын уругтуу айгаарлап турарын база каттап бээр көргөн бис.

Школа беш уруглары өөренип турар Кыргыч Шыжаэ ага-иле уругларынга, уругларынын кичинидегенин дугайында лекцияларга болгаш бешелдерге доктамап көшп, каттап-онолун берип турар. Эш Шыжаэнын уруктарга олуржуп турарын бо-ла көрбө бис. Илжиде уруглар чүрүмүп, эки өөренип турбай калчаар.

Өөреникчилеринин хүн чүрүмү сагыр ажилды бистин школамыс бо өөренип чылда өрткөн чылга болаарга, улам-ша, шынаркыткан. Класс бүрүзүлө «хүн чүрүмүң дөдөлгөдөрүн» кылдып турар. Агаа кайы класска, кичининин оңу бола-лап турарын, ага-илеринин хүн чүрүмүн айгаарлап турарын түнөп турар бис. Илжиде ага-иле бодунуң классымыс өөс, артын өөреникчи бүдүрү-биле ажилдарын чингилеп турарын дуржулгалык билдинис. Оон азында бистин школанын класс уугутчулары эштер Дакаа Ныма, Зинаида Ныдыл, Мария Сопка тус-тус класстарында эки өөреникчи чедип алганнар.

Н. НУРЗАТ.

Тес-Хем район.

ФЕРМАЖЕ БААР ХҮНДЕ. Армыкан школамын өөреникчилеринин «фермаже баар хуу» деп тускай хүнү ам доктамап алганар. Ол барганда, ферманын ажилы-биле танымал-арында агылды, мында калдык-бир ажилга ынаалды дуулашкын келирлер. Бо дөргө уругларына ам ажилды-биле танымалынга, мынагың чайгы дымтыкыларга үзүндө агаа барын ажилдарына ажилгыт.

Совхоз-бир хүнде Колай фермамынга баргаш, инек жамааларынын иштин, даштын аштарына кирип-кениер. Фермада малдын кышын байдалын дугайында допчу демдегелди кылганнар. Оларын уугутчу чораш башкы К. Кушуд-оол малчынарга ам болуп согулда дугайында беседаны кылды берген.

Н. ХАНДЫВАА.

Улуг-Хем район.

Чоннуң идегели

Монгуш Агабаевна теринден 19 тонна азыр сүтү саап, совхозтун ниити чедикчинининге улуг салыкчыны кириген. Төрөз чуртка хай сүтү бээр деп күдөк сөрүк-биле бо чылдын сүтү бээр дээш ол беди күдээлери шудуржуп ажилдап, ап, оозун күсөөлөр анык саанчыларга бодунуң дуржулгалын дамчыдып, үдөргөн көргүзүп турар. Эрткен чылдын ол бодунуң саап турар 12 инектерин өскедерге ол көр-теринден 19 тонна азыр сүтү саап, совхозтун ниити чедикчинининге улуг салыкчыны кириген. Төрөз чуртка хай сүтү бээр деп күдөк сөрүк-биле бо чылдын сүтү бээр дээш ол беди күдээлери шудуржуп ажилдап, ап, оозун күсөөлөр анык саанчыларга бодунуң дуржулгалын дамчыдып, үдөргөн көргүзүп турар. Эрткен чылдын ол бодунуң саап турар 12 инектерин өскедерге ол көр-

А. ДУГЕРЖАА.

Чедикчинер-биле чергелештир ажил-агыйларга чедиктер хай. Тононуң. Чадаланын, Шагаан-Артынын, Тураннын райбулетур комбинаттары чыл планын күсөөткөн.

Оон-биле кады чамдык бүдүрүгөлерде техниканы кам чок ажилдап турарын министр шынчыны шүгүмчүлөөн. Туран үлестүр комбинатын КВ-40 деп тракторну өрткөн, Бай-Хаак үлестүр комбинатын «ДТ-75» деп тракторну аварияга таварыштырган. Ол ышкык техниканы бүдүрүгө бергеш ажилдап, ажилчыларын күш-ажылчы илгериде чаа аргаларын илгеридеги чок чоруктары болдурбазы дээш уаг ажилдары кылган.

Чедикчинер-биле чергелештир ажил-агыйларга чедиктер хай. Тононуң. Чадаланын, Шагаан-Артынын, Тураннын райбулетур комбинаттары чыл планын күсөөткөн.

Людмила Александровна БОНДАРЕНКО

Кызыл горхозунда № 3 столовалык коллектив коммунист күш-ажыл бригады деп белик ат дээш демиселп турар. Аныктардан колдаан ол столовалык ажилдакчыларынн күдүктөлгөн комсомолчу повар Людмила Бондаренко чедип агаал.

Ол столовада Людмила Александровна дарт чыл дүгүзүндө эки ажилдап келген. Бүдүрүгенин муракчымыс болушунан, бодунуң тускай мергеженин улам белик сорулга-биле Иркутскинин кооператив училищенинде заочно өөренип турар. Ону коллектив Кызыл хоорай Советинин депутатынга боттарынын кандидаты кылдыр депшиди, улуг идегели көртүскөн.

ЧУРУНТА: Л. А. Бондаренкун чөм түзү турары. Сөзү О. Намчылантың. Фотозу А. Содунамын.

АНЫЯК САКМАНЧИКТЕР

Улуг-Хем районда «Улуг-Хал» совхозтун хойжу бригадаларында хой оозлашкынын үргүлчүлүгү турар. Хойжулар К. Балдан, Х. Семчиг-оол оларынн колданырында 260 хай оозлап болган оларынн чугааланыр мөндү алдынган. Чоокта чаа совхозтун 20 хай аныктары малчынарга дуулажыры-биле чорукшаннар. Амын үдө олар тус-түс бөдүргө үстүп алган, хойжуларынн колданырында сакманчиктер ажилдап турарлар. Сакманчиктерини ара-зында комсомолчулар А. Алдынкыс, В. Тараачы болган өскөдер чаа төрөз хойларынн чугааланыр мөндү камгаалап алган доржулгунуң турар.

С. ТАС-ООЛ.

МЭЭН ӨӨРҮШКҮМ

Башкы болуп күсөөлөнгөн Ботгананын дугайында өөрүшкүмү Совет Армыканын өндүр-чаагы тилекчилеринин ачык деп үмөк чорупу мен. Чүгө дээс, кажан, мен бодумун үгөүмүз билинге эңне баштайм башкымы кылдып, Алдан-Маа-дуг үгөүшкүмүң бирги казымын өөреникчине болган турмузда дайын эгелзэн чүе-дир. Гитлердин Германияны аг-шерин бистин уаг Ада-чүртке оор эңне-биле халдаарын.

Дагалдарда „Динирээшкн“

Кара-Даш магарынын кырында хүнүн-не күчүгү даш үстү, чер, дээрин сирткелди, довурак-дөвүнүн дөргө шаштыгынын турар. Шах мынар баар дээш фабрика түдүзүн чалында столовалык элдине турарын хайр үдө чээрби беш тонна чүк сөөртүр, боду дууер, көчүг белик машиналар манажын келиди.

Кыргыч баарымыс ол, олурпун-турар — дигеш, чолачы кабинанын бир талазында хаалгалы ажилда илдини. Бодуна түдүш кылдып каан чадамы өрү тептинин үштөп, чолачымын чанынга барып олурпун-турар.

Дөргө олуртуп үнгөп орутуп машина болуп-даа үр болбайн «сөөдө» манажын соонда хайгаарал пунктунуң турар чер, бичин чер бажыкчыгаш чанынга кезип доктады. Ага-даштыг дагы чаа тепсин турар чер оон уаг ырак өөс болду. Удас түдү доостур фабрикага артылар даг-дугун мыда казып белектер турар. Мөң карбышын, чамдыктарын чүгө солдун, сөгүтүлү чүрүн көрүп, номчанын кай-гамчык күтүлүг машина-техникалар мыда ажилдап турар чүе болду. Чаа тепсин каан довурактын, уаг, биче даштарын, калбак халыларын күчүгтөн эскаваторлар чагыс черге беле үстүргүзөп, мөң олурпун келтирчөөр беш тонна машиналарын чүдүргөн, оон өскөр теп турар. Ленинградтын, Калининскын болгаш өске-даа хоорайларын эскаватор заводтарында бүдүрүлгөн эскаваторларын мөге-шыраак деп үгөүшкү кичи черле магадап хаммас. Мыда Чехословакиянын, Румыниянын заводтарында бүдүрүлгөн бөдүрүтү эскаваторлардан бээр бар.

Дир турар, анык тыва кижжи Ковровскинин заводунга бүдүргөн

«3-652» маркалы эскаваторну башкырып, биче-даа чай-шөлзөн чок ажилдап тур.

Ол-ла чок-кавы дагаларын чара-чире казып каалкан, бир биче ко-жатарын шүт-ла өттүр казып чоруй барган.

Бо шаянда мөң хой кадарып өскөн дагалар-дыр. Маана мындыг күчүлүг машиналар, техниктер казат, даг-дугун мынчаар каза бээр деп чүвени кым билген болор. Эңир чыны бо даг дөш ол көстүп турган белик даг-биле ден турду. Ам дөргө мындай чартыны көнүгү таптыг дөкөлөй ач откапканы бо-дур — деп, чугаагыр тапканы тыва ашак аажок магадап, дөвөр олурду.

Геология экспедициянын ышкы-калары Кара-Даш дагаларын ол-бо талааларында тургалган. Чер өрүм-чүр машиналарынн моторлары дүне бешин амыр-сөксал чокка ажилдап, оларынн сайгалынаары дүнек ас дөдөргө чүгүп чыраан шөлбайнар дег бөдүр.

Даг-дугу казып турар черин чогууна бир ышкында чер өрүмчөөр «ЗИФ-65» дээр машинамын уаг өрүмчөөр мастер Монгуш Бегия башкарган тур. Кемчик чүртүгө өз арнын машинамын бүтү келектерин беш салазым дег эки билер, оон мотору белик элчөк дагылай берген болза чүгү канчап барганым дораан-на эскерип каан. Ол Час-Адырга, Хөдөлөгө, Чыргакыга геолог-кады ажилдап, чер иштинде үжү-дөттүн чылар эгертисини эртине-терин илжидегириге бодунуң үдүзүн кирикти, черин күчүлүг машинамын биче өрүмчөп турган.

Эскаваторун үрелген келектерин Алдын-Куякка барып илди-диртпас болза хоржок-тур — деп,

МЭЭН ӨӨРҮШКҮМ

Илжидегириге бирги классым оол-чугаш мен ам төрөз суурумын, Алдан-Маадыр сөс чыл школамынн башкымы болуп, коммунисттин сал-гакчыларын кичинидип, улуг-чаагы херекте кирип тур мен. Мээн амы-дыралымны өөрүшкүмү, сорулгам бо.

Совет Армын — чоңуу — бистин. Агаа чоругаларымы бис.

О. ЧОДЕШ.

Чөөн-Хемик район.

Дүүнү солдаттар

Михаил Кудурович Сарыгларын удурткан дашкылар бригадында шүтү-ла бир үе-чегре, хып дээш чалымы назынын, чуртталгага, күш-ажылга, өртөк-билитте ынак, дөс-түжөс тура-соруугу оодлар, кыс-тар бар болду. Тос-тостун чыккыла-ма соогу арнынарнын ажилдарын ошкак турда белин олар мырынай көңүгү тоовас, харын-даа ызырине бергелзөн, түтүтүрүп, казыгыр ажилдап турар. «Шах мындыг, деминг, күштүг кижилер чере чүңү десктерип, бо турган дагы белин өдө-чире үтпөп чоруй баарлар ий-нап. Мындыг кижилер бүдүрүгениң ай, хавралт планын үргүлчү алып күсөөлди турбайн канчаар деп иштинде илчар болуп, оларын ажилдап турарын үр-де сонугалар, кагбан турду. Бригаданын кежи-гүнеринин колду-ла өртүмк ар-теминг. Олар мергежэл белидеринин курстарында, уран чүдү болгунде, келжөк школада өөренип турарлар. Байлактыг Уралдан келген, хай-ниитичи, массачы кыс Люба Дуба-рева биле Бай-Тайгандан келген эр-өс-шова карактарыг оол Луизул Сыдаа чагыс черге кожа турган, армынынна хулуугурут долгап ажилдап турар.

Михаил Кудурович Сарыглар орус-тап чугаалап турга тас эр болду. Ол дагы, бичкычылдан агадыга түдүгүң өске-даа тускай мергежил-дерин чедип алган.

Фабрика түдүгүн өңне белинге өңне бергеш, уялдыкыда, черге көргө-чө хуыз-баш чымырлар, чүрөк сия-лээр-ле чүе. Агаа ууң келгеш чөргө-би үш чыл иштинде ажилдап келген. Тыванын хоочун түдүгүлүкүнүнн

Дүүнү солдаттар

чаа-ла кызыгаар шериянч нөгәән погонярынын чораш изи илден. Куу шериг бөргүңү хаванда беш-адзырлы изи белин ол-ла адырлар-арынын айы-биле артын калган. Ажилчын хептериг джиджер зор-раан-на олуттарын ээлеп, чамдыкты-рын үлүс эрттер черге турптарга ав-тобус келээр дагы фабрика түдүгү-чө кылкытышкан.

Автобустун дүргөн маныга муру-нунда шөйдүп чоруткан каалама орутук кажараннадыр чымырлып чорашын Анатолий көрүп чорда ийи ай бурунгаар, кажар арга-биле ки-ай элгээр артын чыккан шпильону тү-дүп алганы оон сагыштыга кире ко-нуң келген: СССР-ин Барын чүк-те кызыгаарында демир орук став-паны. Бир-ле дашкыч чурган ка-ленг пасажирлер шөйдизинге Ан-толий бөдүк кызыгаары өрү-биле хымылда кылган турган. Пасажир-лерин кызыгаар эртер дугайында чөпшөөрөин, бүтү-ле документал-дыр, вагонынын иштин хынап док-кан. Поезданын ол шөүлөгүне сү-сөөрткөн истераналарга келген. Ан-толий бир истеранын кырында ас-кын ажилгаш, дык-ла хымычта-лыг көрүп турган. Хенертен муру-най хенжиг-мына бызыраш сүг дү-рүнүн көлдүгү кылды үе халазып, бичин чөлүк бөдүк түрүпкөш, дө-раан-на часты берген, биралнааш-пак истеранын ханаларынче чал-гылашын чоруй барган, кезек бол-ганда ийи-үш кире бызыраштар үе халыккан. Истеранын аскын хайы каалкан, ол дугайын вагон чанында турган, болуктун удуруткучу биче лейтенантыга барып илкетей каалган. Дөлу сугагү истерна дүвүнө чыг-кан, тускай сүт өтпөс хептиг, тын-аар-биле хандыгынын шпильон ола-ра дораан туртуган.

Уш чыл дүгүзүндө шериг албан-чылар кирип келген. Оон чөлдөк-сүт-биле кады ажилчынар дажымы

Дүүнү солдаттар

чүртүгүн ыдыктыг кызыгаарын үрөп кирип олурган шпильонаны Анатолий кашты-даа туткан. Эңир чымыр чыдын, көчүгү хаттыг, частыг дүне Анатолий чаа келген солдат-биле кызыгаар артын чораш, бистин чүртүгүсчө шүргүп кирип орган америя шпильон-биле аткылажып, алар балгылашкан хирезимде-ле эс-тавадан дуза келжиге дээр оларынн биле эрес-дигим түлчүп турган кычкычтарыбыз.

Анатолий Иванов шеригтен хал-дашкан дораан-на комсомолчу түтө-к-биле Ак-Довуракка келген. Ол ам даг-дугу артылар фабрикаын туртугунуң турар.

Фабрика түдүгүндө база бир му-ракчы чаа бригада тыптын келген. Ол болза Виктор Воронешевче удуруткан оң дөрт дашкы экер-эс-кэр эрлер-дир. Ийи ай бурунгаар олар шүтү Мракын Чөен чүккө чагыс келжиге шериг албанын эрттир-ган турган.

Дүн артылар эртер турган, бөгүн дашкылар боду берген эрлерин чү-рукка тырттырып алыр дээржиге бригадир Виктор Воронешевче тура: — Иңиз дивенер. Бистер өөшөшти кылган бис. Чүртүкка тырттырып кылган бис эрте-дир.

— Бо фабриканын түдүгү доосту бөөрге мычан чедип келинер, агаа чедир бистер хойну кылдып четтиги-тер бис — деп, бир узбек кара эр чү-гаалай-дыр.

Устугу арнынын салын удурутуп алган грузин эжинин чанында ко-жа турупкан даш салып турган ты-ва эр мечте көрүп келгеш:

— Закир Шакировчиңиң ол са-лыналыга каттыкын түр мен. Шы-нап-ла ычтарда чедип келиңер, че-ди казт фабриканын баарына ту-рупкан, оон фойяу көстүп турар кылдыр тырттырып алыр бис — дей-дир.

Дүүнү солдаттар

карьер мастеринин чугаазын дым-нааш, кым боор ол дээрин оон со-нуугап алырдым.

— Механизация базазында көч-түг шөвөр дарган кижжи бар. Бо уаг түдүгү, бистин мында дагы шимчеп чоруп турар машина-тех-никаларын калды-лаа наркы келек-терин чагыс агаа кылдырарып. Бу-дуг-ла артык келектер кылдыр завод болбас ышкык. Хеварин көргүзүп каарга-ла заводка бүдүргөн чүе деп сол каар — деп, мастер ол шө-вөр дарганга чоругаралып чугаалай-дыр.

Механизация базазында чөдө бер-ген, Хертек Кудуранович Алдын-Куяк-биле танымал хөрөштин-даа. Эр бөп өзүп келген дораан-на Нарын алдын тургайына ажилдап эгелзөн. Оон соонда Хараал, Чинге-Калт алдын тургайларында күш-ажылчы орустарын эрткен. Оон алды чыл мурунда Совет геологтар Ак-Довуракка келген бо-ла Кара-Даш дагаларын назып турган бутарынын билин брезег, даг чөпсөк-херексел-дерин үзгөн чүдөлөри дарганым келген. Кандык-даа наркы, берге ча-гырлар көргө «шылдыс, хоржок мен» дээр чүе чок. Канчаар чагып каан болду, илчар кылды каар. Чөдө оон кылбас-түтпөс чүеви чок. Улустан чугаалап турары мынаш «Илчт кижжи кылган, хып кырын-га чүртүгөн ышкыш» кылдыр кы-лдыл каар.

Алдын-Куяк маанза бо Кара-Даш дагаларында бай Санахайнын төвө кадарып, көлөчкөтөн чораш. Ол ам бодунуң ашкыры, ажи-тү-биле кады бо уаг түдүгү тургустун чүе-дир, оон амы муракчыларынн олу-руудан кам чыл улаштыр дүшөйиң келген.

Т. МЫЗЫЛ-ООЛ. (Улачылыг).

ЧАА ШҮЛҮКТЕР

Даглыг черниг кызы

Кадарчы кыс Москвага чедип кээрге, Кады басып, театрлап чорзаныыс. Мавзелейни барып көрүп, фондан суглуг Пари садка органыыс сактып ор мен. Менгүн-Тайга Саадак артка чоруп чораш. Бембүрэктик бедик чоргаар булуңуна. Кадар дагың көрүктөрүң одуруунга ужураштым. Кырлаң ажыр дүвүлөндөр лымалыг Мендилешкеш. Инчекте чылыгырып чүктөл алган Ийстерин көргүзө-дир, чараштарын. Хапчыгаштан дунчуктары суурейинип, Налчан кара хураганнар көстүп келгеш. Иезинин эмнин дилеп, эргелектерин Изиңдеир сөзө бээр, чаптап турдум. Дошунун кыштын чыварыңга шырайыңым Додукканы долбанымаан көстүп чоруур. Хүндүлүг иш кылып чоруур чараш кыстың Хүлүмзүрүү өрөөнүн сөгөп тураар.

Хөй тираж-биле

ТОБИО. (СЭТА). «Сөндөй-сө» деп ном үндүрөр чөп сөөгү каш айларда делегей байдалынын болгаш делегейин коммунисттик шимчөөшкенинин айтырдыларынын талазы-биле Н. С. Хрущевтин чугула чугааларын Японияга ном кылдыр хөй тираж-биле пардал үндүргөн. Ол номда артка чыда Москвага болган чеп-сөгөлдөшкенин бүтү-нипти болгаш бүтүн дүжөөрү дээш Бүтү-дегей конгрессинге Н. С. Хрущевтин чугаалы. 1962 чылдын декабрь 12-де ССРЭ-нин Дээди Советинин сессиязынга «Делегейин амгы байдалы болгаш Совет Эволюциянын даштыкы политиказы» деп алектелди. Германиянын Социалисттик чыгыс аяй партиязынын алдыгы сессиязын чугаалы. «Праваданы» Тай-биинин болгаш социализмдин тинделген дээш коммунисттик шимчөөшкенинин чыгыс аяй бажыгалады деп редакция чууду кирген. Ном чуртун ном салдыларында кирген.

Экии, Глезос

Хосталганы манге боогдаар Хөйлу бар бе? — турбас! чок даа! Бру хөгжүүр, чечектелир — өөредиг бар, дүрүм-даа бар. Кинчи, киндан — кара бажым

Хаваннарның хомудалы

Турган, өскөн фермавыстан Тускай уруп, кавказлаштын, Саньысты санай кааплаш, Заверфия мынчаар азаан: «Улай-улай кадык бээр мен, Улуг-хырын быгыны билер. Дайнал билер чарба бээр мен, Даг-ла дийштин чиди билер». Самбын санап чууганы дөг, Саньын хонук чугул берди. Арыг күштүг бауузуу Ажыг соогу сора берди. Азаан чени манар дээштиң Аштап, арып түрөдөөс. Момоннар-даа дундук чедип, Моган-шылап, эзеп тур бис... Н. КЫСТАМ.

Чүну чугаалашканыл

АФИНЫ. (СЭТА). Европанын муруну зонасында НАТО-нун катгышкан чепектик күштеринин кол командир-лакчызы америк генерал Расса Грециянын найсабыла Афиндан чыккан. Оон тугаалашканынын темасы — Грециянын чепектик күштерин чөп чөп болгаш шериң керекселери-биле чеп-сөгөлдөшкенин айтыры болган. «Поларис» деп ракеталарыг, атомнуг чепектик чүдүргөн, суг ишти-биле чорур атомнуг уш кемелериң Чор-сотуу дайыла 6-гы америк флотка кирген дугайын Расса грек чыгачка албан өзү-биле дийнаткан. Ол флот грек порттарда база чоруп турар деп чөп бидингер.

Аденауэр дүжер ужурулуг

БОНИ. (СЭТА). ХДС-ХСС-тин удуруткуч политиктиг ажилдачылары бо чылдын күзүндө кандал Аденауэр-нин албай-дужаалдан дүжөр турарын ол партиянын бүндөстага франкцизынын баштаар черинин чокта ча болган хуралынга негез дөөрүн ДПА агентиле дийнаткан. Барыин Берлиндин хоорай болгаш район хуралдарында депутаттар сонгулазынга ХДС-тин таварышкан аштырышканынын түнөлдөрүн хуралга чугаалажы көргөн. ХДС-тин санал берген удуруткуч төрөдөкчилери, оон иштинде бүндөстагын дөргө-мөндөлдөрүн хорур дуга-рында керээ чардына берген таварылдага конгресске ол керөөни баштагызы-биле болдунар-ла бугу түлдөрүн кылдыр мен дөм. «Ынтыг керөөни чарар чорук Американын Катгышкан Штаттарында нейтронуг бомбаны болгаш ракеталарга дур ракеталарын тургузар талазы-биле ажилдарын чорударына шалтык чедирер апарышта» америк сева-тор дүвүрөп турар.

Санатор Додду дүвүредип турар

ВАШИНГТОН. (СЭТА). Сенатор Додду (Коннектикут штаттан демократ) сенатка мөдөгезина болза, ам бо уеле Американын Катгышкан Штаттарынын чөпшөрөжип турар негелделерин өзүтаар адролуг мөдөлдөрүн хорур дуга-рында керээ чардына берген таварылдага конгресске ол керөөни баштагызы-биле болдунар-ла бугу түлдөрүн кылдыр мен дөм. «Ынтыг керөөни чарар чорук Американын Катгышкан Штаттарында нейтронуг бомбаны болгаш ракеталарга дур ракеталарын тургузар талазы-биле ажилдарын чорударына шалтык чедирер апарышта» америк сева-тор дүвүрөп турар.

Санатор Додду дүвүредип турар

Бригаданын төвүнде партия, комсомол чырынышынын болгум-нери ажилдап турар. Ол белгум-нерин чамык дийнаткылары кичээл үзүп, билин бедитпей турарынын дугайын «Крокодил» солуга база бажиттинген турган. Ындыг кижилерин иштинде, малагыя коммунист Шивит-Хуурактын дугайын көргүспөс: — Кичээлге барып көрдөрем, акым! — Кижиле амьратпас, чүт ямындыг удус сийлер! — Билиг бедидеринден артык чөпө турбас, билиг бедидери коммунист бурдузунуң уставыг хүлээлген бол-гай, акым. — Аарып тур мен, ачыг кылым-манар! — Венерир хөвнү чок коммунисттик шак ыңчаар бижжөс, ову орун кырында шөдөн удуп чыдар кылдыр «Крокодилге» турааны чуудуг, шынап-ла алын бажиткен боордан башка, политиктиг билин өстүрбей турар кижилери, ол ишкан арагачыларын «Крокодил» көчүгү шыг шүгүм-чүлдөс. Бо талазы-биле «Крокодил» даштыг шүгүмчүлдөс кайы харе дөш-түг болганы дээш көөрге, керектиг дүйлөдү өскөрүлдөөс, эрги хөвөөр бооп турары комунданың. Ол-ла «Крокодил» арынга бригадир эш Гумат Саньынын ады база көргөн турган. Ында бижжэин: «Саяг хөрөң мурунудаа Чангыс-даа аыт кинер өвөс, Саньы дага кичээлдерге Саадап, морлап келер эвөс...»

„Крокодилдин“ бир номеринин төөгүзү

Районнун колхоз, совхозтарынын, фермаларынын азы бригадаларынын төптеринде «Крокодил» чоруп тур» деп шоодугу хана солунар бо-ла үнгүлөп келер. Оларын дым-лаа чиди. Ол бистин бурунгаар хөгжүлдөөс мөндөстап турар чөптөстөрүн, эргинин артышыкынын от-көс дөг, кымың-даа арып-нүүрүн барындаалайын, кам-хайыра чокка илердип, шоодугу туруктар-биле үнүп турар. Чаа чылга, тодаргайларга 1963 чылга утуштур «Крокодил Кожай-да чоруп тур» деп шоодугу хана солун «Күш-ажылдын хосту» колхозтун Кожайда комплексдин бри-гадазынын көдөс клубуна үнгөн турган. Оон чамдык материалдарын көрөлдөр:

«Шилеп-шыгаап чөрүпканда, Ширин дага чазар эвөс. «Дөртөн харлыг эмдик ойну». Төрөпчилээш салыр эвөс...» Ол-ла бригаданда комсомол органи-зациязынын органы «Комсомолту проектор» деп хана солуну база үнгөн. Ында мынча дөм: Доннашканы, тамышканы, Тозан харлыг спирт — эки, Төрөлдөжин, иштешкени Дөртөн харлыг водкасы. Седен Семен үчөткити Сергеттес-даа туруп берген. Ширин дага аңаа нелгеш, Шилер база божулашкан.»

Партия эге организациынын секретари эш Ширин-оол үстүндө шүгүмчүлдөрүн шыг деп көрү-шпаш, ол чөптөстөрүн эриин азаан. Коммунист, харын-даа удуруткуч кижиян мөзүлөгө, арын-нүүрүгө ыңдыг үдөгөр чок үлөгөдүгү чүлөш-пөс турганы бидингер. Оон чогуур түнөлдө үндүрер-даа, өттинер-даа

Даштыкыдан медээлер

Хөй тираж-биле

ТОБИО. (СЭТА). «Сөндөй-сө» деп ном үндүрөр чөп сөөгү каш айларда делегей байдалынын болгаш делегейин коммунисттик шимчөөшкенинин айтырдыларынын талазы-биле Н. С. Хрущевтин чугула чугааларын Японияга ном кылдыр хөй тираж-биле пардал үндүргөн. Ол номда артка чыда Москвага болган чеп-сөгөлдөшкенин бүтү-нипти болгаш бүтүн дүжөөрү дээш Бүтү-дегей конгрессинге Н. С. Хрущевтин чугаалы. 1962 чылдын декабрь 12-де ССРЭ-нин Дээди Советинин сессиязынга «Делегейин амгы байдалы болгаш Совет Эволюциянын даштыкы политиказы» деп алектелди. Германиянын Социалисттик чыгыс аяй партиязынын алдыгы сессиязын чугаалы. «Праваданы» Тай-биинин болгаш социализмдин тинделген дээш коммунисттик шимчөөшкенинин чыгыс аяй бажыгалады деп редакция чууду кирген. Ном чуртун ном салдыларында кирген.

Канал чаартылгазы

ПЕКИН. (СЭТА). Кызылтын улуг каналынын дөрт чүс километро узун дурттуг участогунда чаартып ажилдарын күтүскөн чорук ам кайында даа 100—200 тонна чыкк чүдүрөр 12 баржаларын бир сөөртүгүчү судно сөөртүп алгаш чоруп турар арганы берген. Моон мурунда чүгле 30 тоннадан хөй эвөс чыкк сөөртүр бичин парохотар ол каналга чоруп болур турган дээрин Сяньхуа агентиле дийнаттып турар.

Каналды чаартып кымыры 1958 чылда эгелзөн. Бо каналды чаартып талазы-биле ажил бо улуг каналдын бугу дуртуга суналар көрүшкүчүн экидиринин хөй чылдаа плананын кезип болур. Ол каналдын Пекиянын Ханчжоуа чедир узун-дурту 1700 километро.

Иш мун чылдын мурунда туткан ол канал Кызылтын муруну болгаш согуу чүгүн даштыгынын турар.

Чугаалажышынын нар

ЛОНДОН. (СЭТА). Англия биле Барыин Германиянын аразында иш дунун шериң чуугалажышынын чокта чаа эгелзөн. Англиянын кан-галда министрствозу чууга-лажышыныннар дугайында кандал бир чууду дийнаткан ойталаан. Ындыг болза-лаа ФФР-нин Англиядан бо-чөптөсчө салды алдыр бол-гаш англи-барыин-герман шери-гиди калы ажилдажыла дуга-йында айтырдылары чууга-лажышыныннарда көрүп тур-рар боор деп санал турар.

Нерунуң медеглели

ДЕЛИ. (СЭТА). АБШ-тын, а ол ышкаш Англиянын болгаш ядидлар дем-катгыштырыл-ганын өске-даа чурттарынын катгышкан шериң тө-дөөлөрүн Индияга келгени-биле холбаштыр Индияга даш-тыкы шериң-агаар күштери-нин баазаларын тузар дуга-йында саналга иштин чыгач чөптөшкөн деп даштыкы чуугаалар пардалгага көстүп

келген. Индий парламентинин улус палагазынга чөпө чууга-лап турган, премьер-министр Неру ол даштыкы чуугааны буруу шаккан. «Индиянын де-вискааринге даштыкы шериң-агаар күштерин тургузар дуга-йында, даштыкы күрүндөр-нин баазаларын тузар дуга-йында айтырды тургустуулан чөпө» деп ол чуугаалар.

КОЛОНИАЛИСТИК КҮРҮНҮЛЕР АФРИКА ТАЛАЗЫ-ВИЛЕ ЭКОНОМИКТИГ КОМИССИЯГА ТУРВАС УЖУРЛУГ

ЛЕОПОЛЬДВИЛЬ. СЭТА-нын корреспонденти Г. Федья-киннинг даштыкы турбас бол-за: «Европа колониалисти күрү-нелер Африка талазы-биле Экономика Комиссиянын кежигүн-неринге туруп болбас, а харын Африканын айтырды-ларынын талазы-биле шийт-пиглерин бажыларынга кир-тиреш ужурулу» — мындыг сөстөр чөпө чуугалаан барык бугу төлөөлөриң саналдарын-га дийнаттып турган. Бо бол-за КНО-нун Африк талазы-биле Экономика Комиссиянын Леопольдвилде үгүлчү-лөп турар V сессиязынын кир-жи-чиликтерин хөй чуртуу-нун саргыс секцияда болгаш хөвүнү дээр илгерилеп турар сөстөр-дир.

КНО-нун Экономикатиг бол-гаш социал чөвүлөдүнүн ың-дыг туржуу Африка чурт-тарынын Леопольдвилде чыг-гай төлөөлөчүлөрүн илел-төөшкенин бөдүрбөй бажып шыдаас турган.

Сессияда келген төлөөлөр-нин бүрүн эргезин дугайында айтырдыгы чуугалажып көрүп төлөөлөр эгелзөн. Моон-биле холбаштыр Алис-Абееке болган IV сессияга ышкаш, база катан Африка талазы-биле Экономика Комиссияга Англиянын, Франциянын, Италиянын, Португалиянын колониалисти күрүндөрүнүн, а ол ышкаш Муруну-Африка Республиканын кежигүн бол-дур болбанын дугайында айтырыг тургустуун келген.

Февраль 20-де болган ке-дээки хуралга бо айтырдыгың талазы-биле санал берешки-нери үгүлчүлөп турган. Ора-торларын хөй чуртуу IV сес-сиянын хүлээп алганы № 42 резолюциянын амдыралга боттангырынын чангыс үн-биле негезен.

Чугаа келген төлөөлөр-нин бүрүн эргезин дугайында айтырдыгы чуугалажып көрүп төлөөлөр эгелзөн. Моон-биле холбаштыр Алис-Абееке болган IV сессияга ышкаш, база катан Африка талазы-биле Экономика Комиссияга Англиянын, Франциянын, Италиянын, Португалиянын колониалисти күрүндөрүнүн, а ол ышкаш Муруну-Африка Республиканын кежигүн бол-дур болбанын дугайында айтырыг тургустуун келген.

Чамалык африка чурттарынын төлөөлөр колониалисти күрү-нелерин ийишкыны-биле бо айтырдыгың талазы-биле таар-гычча чок саналдарын бевип турганнар. Чижээ, Габонун, Мадагаскарнын болгаш Сена-галдин төлөөлөчүлери ботта-рынын саналдарын Африка талазы-биле Экономикатиг Ко-миссиядан колониалисти күрү-нелерин үндүр дугайында айтырдыгы шийтпирлөргүн үр-түкнөл чок чуугалажыла бөдүрбөй боттарынын са-валдарыга орадалжып турган.

Чугаа келген төлөөлөр-нин бүрүн эргезин дугайында айтырдыгы чуугалажып көрүп төлөөлөр эгелзөн. Моон-биле холбаштыр Алис-Абееке болган IV сессияга ышкаш, база катан Африка талазы-биле Экономика Комиссияга Англиянын, Франциянын, Италиянын, Португалиянын колониалисти күрүндөрүнүн, а ол ышкаш Муруну-Африка Республиканын кежигүн бол-дур болбанын дугайында айтырыг тургустуун келген.

Франциянын төлөөлөчүлөрү база-ла болунуң туржууга тургашкан. Африка талазы-биле Экономикатиг Комиссиянын кежигүн-нери бажыларынга кир-тиреш ужурулу» — мындыг сөстөр чөпө чуугалаан барык бугу төлөөлөриң саналдарын-га дийнаттып турган. Бо бол-за КНО-нун Африк талазы-биле Экономика Комиссиянын Леопольдвилде үгүлчү-лөп турар V сессиязынын кир-жи-чиликтерин хөй чуртуу-нун саргыс секцияда болгаш хөвүнү дээр илгерилеп турар сөстөр-дир.

Чугаа келген төлөөлөр-нин бүрүн эргезин дугайында айтырдыгы чуугалажып көрүп төлөөлөр эгелзөн. Моон-биле холбаштыр Алис-Абееке болган IV сессияга ышкаш, база катан Африка талазы-биле Экономика Комиссияга Англиянын, Франциянын, Италиянын, Португалиянын колониалисти күрүндөрүнүн, а ол ышкаш Муруну-Африка Республиканын кежигүн бол-дур болбанын дугайында айтырыг тургустуун келген.

Франкочу Испаниянын тө-лөөлөчүлери, Африка талазы-биле Экономикатиг Комиссия-нын бажылар эргелиг кежигү-нү болуп артар кылдыр Испаниянын эргезин камгалаар берге деп чүрөй билеш. Африка талазы-биле Экономикатиг Комиссиянын кежигүн-неринин саньыга Испаниянын чөвүлө-өр эргелиг кылдыр шийтчилер-биле бөдүрүп чөптөшкөн турарын медеглзөн.

Ол айткан резолюцияны КНО-нун Экономикатиг болгаш социал чөвүлөдү болза Африканын күрүндөрүнүн уга-зы-далыг болгаш болгаш эргез-агыгарын барындаалайын, барыин талкы күрүндөр-нин ийишкыны-биле хүлээп албайн барган.

Англиянын төлөөлөчүлөрү Африка талазы-биле Экономика-тиг Комиссиянын кежигүн-нөргө артып калгыны күзөлдөп илгерилеп, Африканын хөг-жүлдөзүнүн хөрөөгө Англия «ачы таварылыг» деп чулу-турган.

УЛУГ НАЗЫЛЫГ БИЖИ

Даш-бадалман автономиясы областың төвү — Хорог дамай беңмелденди 2200 метр бедик ерде туруп турар. Мун (Яблоко) деп, даг суур Хорогтан-даа элзэн каш чүс метр бедикте турар. «Вотан» («Төрөң чурт») деп, областа муракым колхозтун одар-белшир герлеринде туруп турар. Колхозчу суурнун куртасымы Саидалидод Саидмурзееке 1963 чылдын февральдын баштагы хунеринин бирээси ма-галыг хун болур. Ол төртүтүгөң күнүндө 125 кар харлар. Октябрьдин социалисти Улуг революцияны үнгөш, памир-илерге чаа амыдыралды бергенде Саидалидод Саидмурзее 79 харыг турган. Ам кырган таракын дымтанымдаа, Оон үш оолдары, дөрт кыстары болгаш уруларынның 24 урулары өг-бүлө болгаш хөй-ништи ажы-керектерин күмелер дөш ол кырынга кээп турарлар. А каян оолдарынын оол-дары болгаш оларнын оолдары 77 кижиги келгенде өв-булектиң составы мырыңай 109 кижиги болу бээр. — Кырган, Саидалидод башык огу Саидмурза-биле (оң талазында) беседизинга сен ам удаага карап ишти суктуңу-ла эки боор деп чуугалаан. Адамынң адамынң хөй-ништин оолдары, Саидалидодту төрөл бөлүктүн баштыңы-нга адор бөдүрүп, ыңчаар адаан. СЭТА-ның фотохроникасы. М. Редьякинның фотоу.

ТЫВА МАРКА

ССРЭ-нин Харылаа министр-ствозу Тыва АССР-ге ту-рбаскаткан чаа почта марка-зын массалыг тиражга кылтып үндүргөн. Ягаан өңүт ол марканын ортузунда Кызылдын Ленига күдүктүзүп көргөскөн. Сола-гай талкы үчтү булуңу-да — РСФСР-нин судде дем-дээ, оон алаанда тыва улустун угүлдөрүн, а алдыг ужу-да — Тыва АССР деп, орус болгаш тыва талкы бижимел-дер. Марканын өртөз 4 көпөк. Ол чаа марка чүгдө чуртун иштинде эвөс, оон-биле калы даштыкы чурттарда база кал-бач амыгталып илериңи ту-рар.

ЭҢ СОЛУН ЭКСПОНАТ

«ССРЭ-нин Улустарынын культуразы болгаш амыдырал» деп павильонун бир залында эң-не солун экспонат бар: графин иштинде ыш дос-кааржыгаш, 40 аңгы мши ман-жагыгаштары иш чинге де-мир куржагар-биле куржап кылган өзүлү-ла доскааржы-гаш. Алаа 400 г суг күдүп

Республикага АГААР-ВОЙДУСТУҢ байдалы

Бөгүн республикага өзвөш булуттарыг хун болур. Хар шоолуг чагас, Кызылга — шуут чагас. Хат кошкак, дагы-чөпчөкчөк өй-тавында. Агаарнын температурасы: дагы-чөпчөкчөк 1 градус чыгы-дан 4 градус соок, ыйгыл черлерге — 15—20, оон өске-зинге — 15—20, а Кызылга — 18—30 градус соок.

КИНОТЕАТРАЛЛАР

Февраль 24-те «НАЙЫРАЛ»: «Волгага улуг тул чуушкун» 9, 40, «Кижиле амьфила» 11, 40, «Четкер дузаа» 100, «Поэда Чоон чүкче бар чор» 4, 40, «Курт реис» (делем экраным) 2, 50, 6, 40, 8, 30, 10 шактарда. «ВОСТОК»: «Крейсер Варяг» 11, 15, 1, 15, «Чыларды черде» 3, 15, 5, 15, «Ол бир чылай тамышканын оруу», «Ол бир чылай тамышканын» 9, 15, шактарда. «КАА-ХЕМ»: «Музыкализациялар 10, «Артемьянин ужураалары» 11, 15, 1, 15, «Ол чүгдө оюн-баштак болган» 5, 15, 7, 15, «Волгага улуг тулушкун», «Ол чүгдө оюн-баштак болган» 9, 15 шактарда. «ЕНИСЕЙ»: «Волгага улуг тулушкун» 10, 1, 30, «Салпыкты моортайын чаа чорушкуну» 11, 30, «Сөөгү даашташкын» (делем экраным) 3, 30, 5, 30, «Дөш бажышынын» 7, 30, «Волгага улуг тулушкуну», «Дөш бажышынын» 9, 30 шактарда. Февраль 25-те «НАЙЫРАЛ»: «Экин, Гнат!» 9, 40, 11, 40, 3, 40, 5, 40, 7, 40, 9, 40 шактарда. «ВОСТОК»: «Солдаттың чүрээ» 3, 15, «Дөш бажышынын» 5, 15, 7, 15, 9, 15 шактарда. «КАА-ХЕМ»: «Такта-Ой» 11, 15, 1, 15, «Поэда Чоон чүкче бар чор», 3, 15, 5, 15, «Курт реис» (делем экраным) 7, 15, 9, 15 шактарда. «ЕНИСЕЙ»: «Кичээл, кырган-авай» 10, 30, 1, 30, «Ол чүгдө оюн-баштак болган» 3, 30, 5, 30, 7, 30, 9, 30 шактарда.

Колхозтарын баштаар черлеринге дынадыг

Көдээ ажыл-агый культураларын эки-тура-биле кам-галадырынын керээлерин Курстрахованиениң инспекция-лары-биле чарынар. Курстрахование чери тараа шуур-ганга, долуга, соокка, үрлээшкениге болгаш өске-даа ча-ягаар болур халаптарга алшыкан таварылгада камгала-кан түңүн эгидип төлээр. Камгаладык керээлерин чүгле тарагынын өгелээр-нин мурунда чарган туруп болур.

КУРСТРАХОВАНИЕН ЭРГЕЛЛИ.

Колхозтарның баштаар черлеринге, хамаатыларга!

Малды эки-тура-биле камгаладырынын керээлерин чарынар. Аарыларын азы оозал-ондатгы таварылгаларын болган түңин-динде өлгөн малдын камгалактын түңүн Курстрахование чери керээлерин өзүтаар эгидип төлээр. Чыгыг малды, ийишкыг бөдө малды, хөй, өшкүнү, хаваннар-ны, илериңи камгаладыр. Керээлерин чары-биле Курстрахованиениң инспекцияныга келиңер. Страхование агентилерин башы азы оларын бажыны-нга келдирип болур. Курстрахованиениң Тыва АССР-де эргелиги.

Редакциянын адрези

Кызыл, Шетинкин-Кравченко кудумчуу бажың № 3. Телефоннары: редакторнун 24-63, редакторнун ора-лакчызынын 35-24, пропаганда килдизинин 23-54, харыс-салгалыг секретарынын 23-35, көдээ ажыл-агый килдизинин 25-38, партиянын амыдырал-информацин 37-13, иштиң информация килди-зинин 20-60, чага болгаш совет тургузулг килдизинин 21-27, улутпур болгаш транспорт база культура амыдырал килдизинин 22-64, бух-галтериянын 31-75, корреспонденттеринин 21-47, харыс-салгалыг дөмүрүнүн 23-54. Солун келбейн барганда 32-75 телефонча долгаар.